

הישיבה החמש-מאות-ושבע-עשרה של הכנסת השנייה

יום שני, כ"ה כסלו תשט"ו (20 דצמבר 1954)

ירושלים, בניין הכנסת, שעה 16.05

א. שאילתות ותשובות

הם, אשר תחייב אותם בבית-הספר ובכל הפעולות הנערכות על-ידי בית-הספר. הגורמים המניעים אותם להנהגת תלכו" שת אחידה, אשר עד כה היתה נהוגה בבית-ספר אחד בחיפה (בבית-הספר הריאלי?), ראויים להשומת-לב. לא ידוע לנו מאומה על האיסור לענוד סמלי תנועה.

2—3. מנהלי בתי-הספר טרם פנו אלינו בענין זה ולא ידוע אם יפנו, משום שהנהגת תלבושת אחידה או אי-הנהגתה נתונה לסמכותם.

4. אין איפוא כלל מקום לפעול „למען ביטול הוראות שרירותיות אלה“.

הנן רובין (מפ"ם):

בנושא מעניין זה לא אוכל לוותר על שאלה גוססת. אחרי תשובתו הלאקונית במקצת של כבוד השר ברצוני לשאול, אם עשה מאמץ לבדוק מהו הבסיס החוקי לכך שמנהלי בתי-הספר רוצים לכפות על הילדים ללבוש לבוש מסויים, אין לדבר כל בסיס חוקי, ושרי-החינוך נשאל מדוע אין הוא מת-ערב בכך.

שרי-החינוך-וההתרבות ב. דינור:

כל דבר המתרחש בתוך בתי-הספר נתון להכרעת הנהלת בתי-הספר. יש חוקה מיוחדת של בתי-הספר והיא נתונה ברשותם.

ב. נטילת חסינות מחבר-הכנסת י. ש. רוזנברג *

ואלה הם דברי גליון האישום: „בבית-משפט השלום של תל-אביב-יפו — בפני השופט החוקר; תיק חקירה מוקדמת. היועץ המשפטי לממשלת ישראל נגד הרב ד"ר ישראל שלמה רוזנברג, חבר-הכנסת וסגן שר-הסעד והרב יהודה אליגסון — נאשמים.

גליון אישום:

פרט ראשון: פרשת העבירה השגת רשיון בטענות שוא, עבירה לפי סעיף 308 לפק"ד דת החוק הפלילי, 1936.

פרטי העבירה:

ביום 1 באוקטובר 1952 השיגו הנאשמים ששמותיהם נקובים לעיל, בזדון, רשיון המפקח על מטבע חוץ לשחרור חשבון חסום על שם ד"ר יצחק רום מציריך, שוויצריה, בבנק א"י לדיסקונט בע"מ, תל-אביב, בסך 18,695 ל"ג, בטענה כוזבת שטענו בהודמנייות אחדות בין יוני 1952 ובין ספטמבר

היו"ר י. שפרינצק:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. אבקש מאת שרי-החינוך-וההתרבות להשיב על השאלתה מס' 1608 של חבר-הכנסת חנוך רובין.

תלבושת אחידה בבתי-ספר תיכוניים
חבר-הכנסת ח. רובין שאל את שרי-החינוך-וההתרבות ביום ד' בכסלו תשט"ו (29 בנובמבר 1954):

1. האם נכונה האינפורמציה שבידי, האומרת כי ברימים אלה החלו מספר בתי-ספר תיכוניים להנהיג תלבושת חובה אחידה לתלמידים ואסרו ענידת סמלי תנועות הנוער על התלבושת זו?

2. במקרה שכן: מה הוא הבסיס החוקי להוראות הנ"ל?

3. האם הוצאו ההוראות הנ"ל בידיעת כבודו ובהסכמתו?

4. האם מוכן כבודו לפעול למען ביטול הוראות שרי-רותיות אלה?

שרי-החינוך-וההתרבות ב. דינור:

1. מנהלי בתי-ספר אחדים בתל-אביב מעיינים עתה באפשרות להנהיג תלבושת אחידה לתלמידי המוסדות של-

היו"ר י. שפרינצק:

אנו עוברים לסדר-היום. הסעיף הראשון הוא: הצעת ועדת-הכנסת בענין חסינותו של חבר-הכנסת רוזנברג. רשות-הדיבור ליושב-ראש ועדת-הכנסת.

דוד בר-רבי-האי (יו"ר ועדת-הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מתכבד להגיש לכ"נסת את הצעת ועדת-הכנסת בדבר נטילת חסינותו של חבר-הכנסת רוזנברג לגבי האשמות המפורשות בגליון האישום של היועץ המשפטי לממשלת ישראל מיום כ"ה בחשון תשט"ו (21 בנובמבר 1954), לפי הסעיפים 301 ו-308 לפקודת החוק הפלילי 1936.

בהתאם לסעיף 13 של חוק חסינות חברי הכנסת (זכויותיהם וחובותיהם), תשי"א — 1951, הגיש היועץ המשפטי לממשלת ישראל את כתב האישום ואת בקשתו ליטול את החסינות מחבר הכנסת הנ"ל ליושב-ראש הכנסת, ויושב-ראש הכנסת העביר בקשה זו לוועדת-הכנסת יחד עם גליון האישום.

ומנוסח כדי לעשות רושם שכאילו אני קשור בעסקים בלתי יגאליים. דברי ימי חי מהווים ספר פתוח. פנקסי וחשבונותי פתוחים לבדיקה בכל עת ובכל זמן. כל הרמזים האלה המופיעים ב"ידיעות אחרונות" בשקר יסודם, ואין בהם כל שמץ של אמת.

אני מתפלל שמשרד היועץ המשפטי מצא לנכון להודיע על פעולתי זו דרך העתון, ידיעות אחרונות, ושהועברו לעתון זה מסמכים וידיעות ממשרדי הממשלה.

מעל במת הכנסת דורש אני מהיועץ המשפטי להגיש, או לאפשר לי להגיש, משפט פלילי נגד העתון הזה, ולהכ"חיש את הדבר. כשאין אפשרות אחרת ליריבים לנצח במערכה, יש מהם המשתמשים בנשק של השמצה.

לי אין מה להסתיר. אני דורש מפרקליט המדינה לנהל מיד חקירה יסודית בכל האשמות הנוגעות אלי. אני עומד לרשות המשטרה ופרקליט המדינה, ומוכן לעזור בכל חקירה ולאפשר כל בדיקה אצלי, בפנקסי ובחשבונותי. אני מודיע מראש, שאם יוצר שמץ של הוכחה נגדתי אותר על חסינותי ואדרוש משפט מידי.

למחרת אחרי שנתי את ההודעה הזאת, הומנתי את המשטרה והורעתי לי שאני עומד לרשותה. פתחתי לפניהם גם את תיקי הפרטיים וגם את תיקי האיגוד הועלמי של המזרחי — ביניהם תיקי הגזברות, וכולם נבדקו במלואם. הראיתי להם חשבונות הבנק; לפי בקשתי והסכמתי ישבתי שלוש פעמים בחקירה אישית של שני חוקרים. פעם אחת שמונה שעות רצופות.

מאו עברו שבעה חדשים של עינוי הדין מן הסוג התי מור ביותר, שעוד אדבר עליו. פרסום ההשמצות והשקרים נמשך בלי כל תגובה מצד השלטונות האחראיים, אף שהייתי והנני חברי-כנסת וסגן שר.

יתר על כן, אחרי שהמשטרה גמרה חקירתי בסוף יוני בערך שנה זו, נמשך ונסתב העניין כלי להודיע לציבור הרחב שהופרכו האשמות שהובאו נגדי ושבשקר יסודן. מעולם לא ביקשתי — לא אני ולא אלה שריכרו בשמי — להשתיק את העניין. להפך. כל הזמן דרשנו ולחצנו שתתקבל החלטה, שאם יש האשמה, תובא נגדנו לועד-הכנסת.

ב־16 באוגוסט כתבתי מכתב לראש-הממשלה, ובין השאר כתבתי גם דברים אלה: "ענייני תלוי ועומד כבר כשלושה חדשים, ועינוי דיני זה גורם לי מועקה ונזק, ומשפיע לרעה על המפלגה שיש לי הכבוד לייצג אותה. משום כך בקשתי שטוחה שתתקבל החלטה בענין, במועד הכי קרוב. אני תקווה שתודיע על החלטתך עוד השבוע". משום מה לא זכיתי לתשובה עד היום. הבטחות להחיש את החלטה ניתנו לי לרוב. אולם ההבטחות לא קוימו והסחבת הפוליטית המכוננת יחד עם ההשמצה הבלתי-מרוסנת — נמשכו. סוף-סוף זכיתי לראות כתב-האישום. ומה מתברר? מכל האשמות הכבדות שפורסמו נגדי — לא נשארה אף אחת. בדיקו וחקרו — היועץ המשפטי חקר בקפדנות אפילו על הדברים שהיו נר-אים דברים של מה-בכך. ובכל זאת יצאתי זכאי, ואני מצטט מתוך דברי היועץ המשפטי, מפרוטוקול של ועדת-הכנסת, דף 13: "גם הארגון המיסטורי הזה ששמו 'שורת המת-נדבים', והגיש לראש-הממשלה ואלי ולעוד כתובות, האשמות חמורות נגד חבריה הכנסת רוזנברג. אחרי חקירה קפדנית ביותר — וראיתי מחובתי האישית לחקור חקירה קפדנית גם באשמות שבראו לכאורה האשמות של מה-בכך — לא נשארו אלא האשמות אלו בלבד שאני מביא לפניכם". האשמות אלו מה הן? האם הן חלק מההאשמות שהאשימו

1952, כאילו ד"ר יצחק רום הוא בעל הכספים האלה ושהוא הוא התורם אותם להרחבת מוסד חינוכי של הסתדרות המזרחי בישראל, בו בזמן שהנאשמים ידעו שד"ר רום הג"ל לא היה מעולם בעל הכספים האלה ולא תרם תרומה כזאת.

פרט שני: פרשת העבירה:

השנת כסף בטענות שאו. עבירה לפי סעיף 301 לפקודת החוק הפלילי 1936.

פרטי העבירה:

ביום 11 במאי 1953 השיגו הנאשמים ששמותיהם נק"ח בים לעיל, תשלום סך 1,655 ל"י מאת אוצר המדינה, בטענה כוזבת כאילו סכום של 16,550 ל"י שהיה מופקד בבנק לדיס-קונט בע"מ בתל-אביב ביום 8 יוני 1952 על שם ד"ר יצחק רום מציריך שוויצריה, היה רכושו של ד"ר רום הג"ל, ולכן לא היה חייב במילווה חובה, והנאשמים טענו טענה כוזבת זו באכזבה להונות וביודעיהם כי למעשה לא היה הסכום הג"ל מעורלם רכושו של ד"ר רום הג"ל והיה חייב במילווה חובה לפי החוק.

ועדת הכנסת שמעה את טענות היועץ המשפטי ובהתאם לחוק גם את הסברתו של חבריה הכנסת רוזנברג. שבסופו של דבר הצטרף לבקשתו של היועץ המשפטי וביקש גם הוא את ועדת הכנסת שתעינה לבקשתו ולא של היועץ המשפטי, כדי לתת לו אפשרות להופיע בבית-משפט ולהוכיח שהוא חף מפשע.

על יסוד זה קיבלה ועדת-הכנסת את ההחלטה הבאה: "לאחר שהועדה שמעה את בקשתו של היועץ המשפטי לממשלת ישראל ליטול חסינות מחבריה הכנסת ישראל שלמה רוזנברג לגבי האשמות המפורטות בגליון אישום מיום כ"ה בחשוון תשט"ו (21.11.1954), לפי הסעיפים 301 ו-308 לפקודת החוק הפלילי 1936, ולאחר ששמעה הוועדה את מ"שאלתו של חבריה הכנסת רוזנברג, להיענות לבקשת היועץ המשפטי לממשלת ישראל — החליטה הוועדה להמליץ לפני הכנסת ליטול ממנו את החסינות לגבי האשמות הג"ל.

בהתאם לזה אני מביא לכנסת את הצעה לקבל את ההחלטה דלקמן:

בהתאם לסמכויותיה — לפי סעיף 13 לחוק חסינות חבריה הכנסת, וזכויותיהם וחובותיהם, תשי"א—1951 — מת"ליטה הכנסת, לפי הצעת ועדת-הכנסת, ליטול חסינות מחבריה הכנסת ישראל שלמה רוזנברג לגבי האשמות המפורטות בגל"יון האישום של היועץ המשפטי לממשלת ישראל מיום כ"ה בחשוון תשט"ו (21.11.1954), לפי הסעיפים 301 ו-308 לפקודת החוק הפלילי 1936.

ברצוני רק להוסיף, שוועדת-הכנסת לא נכנסה לדין לעצם העניין ואין בהצעת ועדת-הכנסת כל שמץ של הרשעה או קביעת עמדה לגבי האשמות הכלולות בגליון האישום, אין בה אלא מתן רשות לבתי-המשפט הרגילים לברר את העניין.

אני מבקש את הכנסת לקבל את החלטה המוצעת.

ישראל-שלמה רוזנברג (המזרחי):

אדוני היושב-ראש, חבריה הכנסת. ב־24 במאי שנה זו, כשנודע לי מתוך הכותרות הרעשניות של עתון ערב מסויים שהיועץ המשפטי של ממשלת ישראל הורה למשטרה להתחיל בחקירה נגדי, הודעתי אישית בכנסת כדלקמן:

"בעתון ידיעות אחרונות של היום הופתעתי לקרוא שהיועץ המשפטי לממשלת ישראל הורה למשטרה הכלכ"לית לפתוח בחקירה נגדי. באותה הוצאה הדפסי העתון, ידיעות אחרונות, מאמר השמצה מיוסד על חששות ורמזים

אני מרשה לעצמי לחלוק על היועץ המשפטי. ואני חושב שבדיקה קפדנית באוצר תוכיח, שלא בכל פעם היתה ה"ר ראה מיידית בכתב. המפלגות ומוסדות צדקה, סבלו מאד — ביחוד בימים אלה לפני שנתיים ושלוש — מהפליית הש" ערים כלפי חוץ נגדם. וזמון לזמן היה שר-האוצר מסכים לפיצוי דרך הסכמתו להעברת חלק מהכספים בהש" קעה. לא היחה פרודורה זאת דבר נעלם מן העין. ממילויים דילרים הועברו עליידי מפלגות גדולות וחשובות, ולא ישר דרך האוצר בשער תרומה. הדברים האלה נדונו לא רק בישי" בית הממשלה, אלא פורסמו גם בעתונות, ואם כלפיהם הסי" פיקה הסכמת שר-האוצר, האם ישנם הבדלים דקים היכולים לעשות שאותה הסכמה לא תספיק לכפי "המזרחי" ? אולם כבר אמרתי, שאין צורך להיכנס לענין הזה מפני שאין אנו נאי שמים בו. הבאתי את הדברים האלה רק כדי לענות על הרושם הבלתי-צודק שיתן בעתונות.

ובמה כן מאשימים אותנו ? נאמר, שאחרי שהכספים נכנסו לחשבון חסום, ובידיעת האוצר שהם ניתנו מלכת- חילה לשם זאת ויועברו למוסד מפלגתי, בא האיגוד העו- למי של המזרחי וביקש שהכסף הזה יועבר למוסד מפלגתי, והכסף הוצא מחשבון חסום ברשות האוצר ובהסכמתו, והוע" בר בשלימותו למוסד הזה. ונשאלת השאלה: איזו עבירה נעשתה כאן ? היועץ המשפטי טוען, שאני שהחזרתי כספים אלה, שאני כיושב-ראש האיגוד העולמי של המזרחי, ומר אלינסון כמוזכר, טענו שהכספים האלה הם כספי תרומת יהודי מחוזי-לארץ, והתרומה ניתנה עליידי שעל שמו הופיעו הכספים — בשעה שידענו שלא יהודי זה נתן אותה אלא יהודי אחר.

לא עת עתה לקבוע — מכיוון שהענין הולך לבית- המשפט — אם נכונים פרטי האשמה אם לאו. אולם אני קובע כאן ואומר לחבריהכנסת ולעולם כולו: לא היתה שום פעולה של רמאות מצדנו ואפילו במובן הקל ביותר. לא נאמר דבר, לא נאמרה מלה אחת כוזבת, בוועדת הכנסת הבאתי את המיסמכים והראיתי שאני צודק בדברים האלו.

אין צורך לדבר על הכוונה; ברור הדבר שהענין נעשה בידיעת האוצר, ואני חושב שהיועץ המשפטי יכול לשי- שוב לרגע שהייתה כאן כוונה רעה, וגם חברים אלה — כמו חברים אחרים שהוא מודה בתום לבם — פעלו בתום לב ביודעם שיש על כך הסכמת האוצר. אם כן נשאלת השאלה, והיא גם נשאלת: מדוע נסחב הענין זמן כה רב; למה הופ" על המנגנון המשפטי לענין שאינונו מבוסס; מדוע מצא היר" עץ המשפטי לנתוח להביא בכל זאת את התלונה ? על כך אני מוצא תשובה בדברי היועץ המשפטי, בתשובתו לאחד מחברי ועדת-הכנסת, ואני מצטט מרף 14 של הפרוטוקול. כבר הבאתי חלק מציטטה זו ואני מביא אותה עכשו כולה: הוא אמר: "אשר לשאלה, מדוע הגיעה הפרשה לדיון רק עכשיו — הרי מנגנון התביעה הכללית ומנגנון החקירה המש" טרתית אינם עובדים אלא אם מישוה מגיש להם תלונה. בא" הארגון המסתורי הזה ששמו שורת המתנדבים והגיש לראש" הממשלה, אלו ולעוד כתובות, האשמות חמורות", צריכים פעם לדעת ולברר מיהו הארגון המסתורי, מהי כל המיס" תריה בה פועל הארגון, ומי הן "עוד התלבויות" אליהן נמ" סרה אינפורמציה זו. האם היה זה עתון מסויים ? או אולי היה זה אותו יהודי שהיועץ משפטי עצמו כינה אותו בבית- המשפט כ"משמיץ מקצועי", יהודי שיומיים לפני החקירה הודיע ברבים — יש לי הצהרות חתומות על כך — שיש לו אינפורמציה משורת-המתנדבים, שתוך יומיים תתחיל

אותי ? לא ולא. אלה הם דברים צדדיים, שאחרי שהופרכו ההאשמות העיקריות נאחו בהן היועץ המשפטי, ועשה מהן לפתן — "צימצם" בלעז. והיועץ המשפטי מוסיף על זה ואומר — ואני מצטט מרף 15 של הפרוטוקול של ועדת- הכנסת: "ראיתי מכונית הלוסיף לידעית חברי הוועדה, שאין בידי כל ראיות לכך שהרב רוזנברג התכוון במעשיו להנאת עצמו". הודיתי בוועדת-הכנסת, ואני מודה כאן ליועץ המש" פטי על דברים אלה, שבכל זאת באו קצת באיחור זמן ובלי הפירסום הגדול של ההאשמות הגדולות שהופרכו. אולם אינני יכול להסכים לסוף דבריו של היועץ המשפטי באותה ציטטה שבה הוא קובע, שכאן נעשו עבירות, ואני מצטט: "אף לטובת האיגוד העולמי של "המזרחי" בלבד", ואני אומר, חבריהכנסת: לא רק אני לא חטאתי, ולא רק חברי בצמרת — אלא גם מפלגת "המזרחי" לא חטאה, וכשם שאני סובל על לא חטם ולא עוול בכפי כך גם האשמה נגד המפלגה, שפעלה דרכי כיושב-ראש, ודרך הרב אלינסון כמוזכר — היא משוללת כל יסוד, ומהווה שיטה בלתי-הוגנת להתקפה פוליטית דרך עליית.

ולפני שאכנס לניתוח ההאשמות נגדי — הרשו לי כמה מלים על מה שהיועץ המשפטי אינו מאשים אותי, וכ" נראה גם לא את מפלגתי. היה פרסום בזמן האחרון שכי" אילו "המזרחי" נאשם בהעברות כספים בדרך שאינה חוקית. לא מיניה ולא מקצתיה. מה הוא רקע הענין ? חבריהכנסת הנכבד הרב ד"ר נורוק הצליח, בידיעת האוצר ובהסכמתו, לקבל תרומה בשווייץ לטובת אחד ממוסדות "המזרחי" בארץ. עוד לפני שקיבל הכסף הזה, התקיים משאומתן בין השרים פנקס וקפלן ז"ל, והוסכם להעביר את הכסף בהשקעה ולא כתמורה. ימכיוון שנותן התמורה, שיש לו קשרים הדוקים עם האוצר ועורך הרבה למדינה — רצה ודרש בעילום שמו הועבר הכסף ליהודי אחר בשווייץ שפעל בתור נאמן של נתון התמורה, לפי הוראות שקיבל. הדולרים הועברו ארצה בתור השקעה, ותמורתן, בלירות ישראליות, נכנסה בחשבון חסום. היועץ המשפטי אומר שהוא אינו מאשים אותי או את המפלגה בשום פעולה בקשר להעברה עצמה. ובסוף דף 3 מהפרוטוקול של ועדת-הכנסת, ואמר זיועץ המשפטי: "רק לאחר שלב זה — זאת אכנס, אחרי שהכספים נכנסו לחש" בון חסום — התחילה, לפי הראיות שבידינו, פעולתו של חבריהכנסת הרב רוזנברג בענין". בכל זאת, מכיוון שנת" קבל הרושם כאילו "המזרחי" נהנה מאיזו טראנסאקציה בלתי-לגיאלית, או כיסה על דבר בלתי-לגיאלית — חושב אני לחובתי בקיצור נמרץ לענות גם על הדבר הזה.

אמרתי בוועדת-הכנסת, ואני חוזר ואומר, ומצטט מה- דברים שאמרתי שם: "זה לא היה המקרה היחיד ששר- האוצר או מנהל משרד-האוצר הסכימו בעל-פה, בלי שום מסמך בכתב, על העברת תרומות כספיות בדרך של רשיון ליבוא בלי תשלום על שם מישוה אחר, אני חושב שיש מקרים רבים — וגם אנשי האוצר לא יכחשו את זאת". והשנשאל היועץ המשפטי באותה ישיבה, אם הדברים האלה מדויקים ונכונים ? ענה: "היו כמה מקרים" — ואני מצטט מתוך דף 13 — "היו כמה מקרים שבהם דווקא בקשר לעסקי מטבע ניתנו היתרים או רשיונות, אם בפרוודורי הכנסת ואם במקומות אחרים, עליידי השרים הנוגעים בדבר. אני רואה מעד אחרי-כנסת שנהנו מן הדברים שטיפלו בהם. אני מודה עלי את אותם חבריהכנסת שעסקו בזה בדרך לגיטימית. אני בעצמי תיוכתי לא פעם. הכלל הוא, שהשר הנותן את ההי" תר שמוכר בו, נותן מיד הוראה לאיש במשרדו המטפל בדבר, להוציא את הרשיון הדרוש", בדברים אחרונים אלה

ובזה אינני מאשים אותו ואין לי שום דבר נגדו, אני מכיר לו טובה שהוא נכנס לכל הדברים הקטנטנים האלה שהובאו לפניו — נכנס לכל מיני דברים קטנטנים שהפכו לחקירה כללית על כל ימי חיי. ואני רוצה לשאול את חברי-הכנסת: אם מביאים אשמה כנגד מישור, האם לא האשמה קובעת, אלא עליו לעבור חקירה כללית על כל ימי חייו? ברוך השם, כפי שאמרת ב-24 במאי, חיי מהווים ספר פתוח. לא פחדתי, עמדתי בחקירה זו והיועץ המשפטי לא מצא שום פגם גם בדברים הקטנטנים האלה.

אבל סבל זה היה. שלחתי מכתבים לאשתי במעטפה של הכנסת מדואר הכנסת, קיבלתי מכתב בחזרה: מכתבך נפתח. כתבתי: אל תדאגי, יקראו. חשבתי שזויה המשטרה, אולי היועץ המשפטי פותח אותם. אני מקבל תשובה פרטית מאשתי עם דברים פיקאנטיים, ובאותו יום שאני מקבל מכתב זה ואני נכנס למסדרון הכנסת פוגש אותי חבר ואומר לי: אשתך כתבה לך כך וכך? אני אומר לו: אתה נביא, מנין אתה יודע מה שכתבה לי אשתי? והוא אומר: זה נמצא היום בעתון מסויים. היש שפלות גדולה מזה? מכתבים פרי-טיים של אשתי להעביר לעתון שידפיסו אותם כדברים פיקאנטיים?

כך משחקים בדמו של אדם ובחיה של משפחתו. אני בעזרת השם אצא צודק במשפט, אבל הכנסת צריכה לדאוג לדברים אלו. היא צריכה לקבל זאת לתשומת-לבה, גם אילו הייתי אורח פשוט, ועל אחת כמה וכמה שאני חבר-הכנסת ואפילו סגן-שר.

אלה הדברים שרציתי להביא לפני הכנסת. אני אז אמרתי שגם אם לא יהיה אלא שמץ של הוכחה, אותר על חסינותי, אני משוכנע שאין שמץ של הוכחה. בכל זאת באתי לוועדת-הכנסת, ורציתי שחברי-הכנסת, חברי ועדת-הכנסת ייכנסו לוועדת-הכנסת, יבדקו אותן, ויראו שאני לגמרי חף מפשע. ועדת-הכנסת קבעה תקדים שאין נכנסים לעובדות. אמרתי: בהצבעה פוליטית אינני רוצה לזכות, אם נכנסים לעובדות אני מוכן, ואז אומר שלא צריך לבטל את חסינותי. אבל אם לא נכנסים לעובדות, הרי ההצבעה תהיה מבוססת על החלטות פוליטיות. אינני רוצה לזכות בה. אני בעצמי ברי קשת, ואני מבקש גם עכשיו את הכנסת כולה להסכים לביטול חסינותי. בטחוני בבית-המשפט שהוא לא יתחשב עם לחץ ויוציא כאור צדקי. אולם, הבאתי כמה דברים לכי נסת ואני מקווה שהכנסת תתעניין בהם.

בסוף דברי ברצוני לסיים בדבר אחד. יום לפני פגרת הכנסת, בקשר לתשובות של שר-המשפטים לשאלתה שגשג אלה, עליתי על במה זו ומסרתי הודעה אישית אמרתי: "זו עלילה מכוונת נגדי ונגד מפלגתי". אני מבקש את חברי הכנסת להסכים לביטול חסינותי כשאני סומך על צדקותי וישרותו של בית-המשפט, ובאותו זמן אני מכריז מבמת הכנסת לעם כולו: זו עלילת דם נגדי ונגד מפלגתי.

היו"ר י. שפרינצק:

אם כי הובעה משאלה שלא יהיה דיון, ישנן הערות לחברי-הכנסת. הערה או הודעה לחבר-הכנסת א. פרי.

אלעזר פרי (מפ"ם):

כנסת נכבדה. סיעתנו תגן על חוק חסינות חברי-הכנסת בכל היקפו, כפי שנקבע על-ידי הכנסת. אולם סיעתנו לא תגן על חברי-הכנסת, אלא תצביע בעד הסרת חסינותו בכל מקרה שיוכח, שהתביעה היא פלילית גרידא, בלא גורמים פוליטיים ובלא רקע פוליטי. כי על-כן דין אחד ושווה יהיה לחבר-הכנסת ולכל אורח במדינה לגבי כל עבירה פלילית.

החקירה הזאת. לי כחבר-הכנסת, כסגן-שר, לא הודיעו על הדבר, אבל לאותו "משמץ מקצועי" היתה אינפורמציה זאת. מי הן הכתובות האחרות?

ובכלל, מה זה ארגון מסתורי זה? ארגון זה, רבותי, אני חושב שהגיע הזמן שלא נלול בו.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

מה היא הכתובת? האם ארגון זה הוא אגודה לפי החוק העותומני או עמותה?

ישראל-שלמה רוזנברג (המורח):

זהו ארגון שיש לו נציגים בכל משרדי הממשלה ויש לו אפשרות להוציא תיקים מכל משרד שהוא רוצה, והוא מעביר אותם לכל גורם שהוא מוצא לנחץ, ואני יכול להוכיח זאת. איך הגיעו כל המיסמכים האלה ממשרדי הממשלה לעתון מסויים? אחרי שבעה חדשים לא הצלחתי לשמוע את התשובה איך הוצאו מיסמכים אלה, מי אשם בהוצאתם, איזה פקיד? האם נאשם מישור? האם נענש פקיד אחד על הוצאת המיסמכים האלה? באו אלי קציני משטרה ובקשו ממני שאתן להם העתק ממכתב שפקיד ממשלתי גבוה כתב אלי, מפני שלא יכלו לצאת בתיקי הממשלה, בתיקי המשטר. אולם בעתון מסויים זה היה. כבר הגיע זמן לבדוק ולחקור זאת. אני חושב שבעיה זו היא סכנה למדינה. ראינו וש-מננו כיצד בארצות-הברית — וזו ארץ קצת יותר גדולה משלנו — ועדה פארלאמנטארית, שבראשה עמד סנאטור ידוע, הרשתה לעצמה לקבל מסמכים ממשרדים ממשלתיים בצניורות בלתי-רשמיות. סנאטור זה קיבל נזיפה בפארלאמנט על הפעולה הזו. וכאן קיים ארגון מסתורי, בלתי-רשמי, המייצג ונתמך, אינני יודע דרך מי; הוא מקבל כל מסמך שהוא רוצה, מפעיל לחץ על הממשלה, הממשלה חוששת מפניו, מפעיל לחץ על היועץ המשפטי וקובע את העניינים במדינה. חברי-הכנסת, גם מלבד ענין רוזנברג יש צורך להתעמק בכי עיה הזו, במצבו של הארגון הזה, יש צורך לברר מאין הוא מקבל את תמיכתו. מהיכן סטודנטים "נאיביים" אלה, המתכוונים רק "למצוא את האמת", קיבלו את אלפי הלירות — והדבר עולה באלפי לירות — לערוך כרוזים, להדפיסם, ולפורם בכל קצווי הארץ? אנו עסקני בבחירות, ואנו יודעים שהדבר עולה בכסף. זה אינו ענין לעכשיו, אולם צריך לטחן להביא את הדבר בכנסת, אולי הממשלה בכל זאת תתאור באומץ רוח ותבדוק את ענין הארגון המסתורי הזה.

ישראל בריהודה:

היכן חבריך בממשלה?

ישראל-שלמה רוזנברג (המורח):

גם הם, גם הם צריכים לעשות זאת, ואינני חושב שהם יתנגדו; אני חושב שאני בנקל אקבל את הסכמתם.

ומה קרה? התחילו בחקירה סרדנית, בחקירה כפולה. בחקירת משטרה רשמית, ובחקירה לא משטרתית ובלתי-רשמית. נשלחו אלי חוקרים משני סוגים: משטרתיים רשמיים ולא-משטרתיים ולא-רשמיים. ניתו פרסום בעולם כולו; נשלחו חוקרים לעולם כולו. הטלפון שלי היה תחת צנזורה תמידית — והדבר הזה אינו מפליא.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

מר בורג, מר בורג.

ישראל-שלמה רוזנברג (המורח):

וזה אינו מפליא, אמרתי, נשלחו אנשים למקום שבאתי משם; שלחו אנשים ממקום ממקום, גם היועץ המשפטי —

חפשי של הכנסת ושל חבריה הכנסת הנתבע כאחד. כן עשוי הדיון המקיף שהתנהל בוועדה הכנסת להעיל להגבלה מאבי סימאלית של תביעה לתחום של עבירה פלילית בלבד, וירחיק ככל האפשר השפעות פוליטיות מן העניין.

משום כך אנו מצטרפים להחלטה בדבר נטילת החסינות במקרה הנדון.

יוחנן בדר (תנועת החרות):

אדוני היושב ראש, חבריה הכנסת. הודמנת כזאת מנו צלת עליידי אויביה של הדמוקרטיה הפארלאמנטרית בישראל היושבים לפעמים במקומות גבוהים למדי, כדי להתקיף חסינותם של חבריה הכנסת ולבלבל את מוחם של הרבים על ידי פירושים מוטעים ובלתי נכונים. עליכן דומני שחובתי הראשונה בהודמנת זו היא לחזור על אותם עקרונות יסוד הקיימים במדינת ישראל ושצריכים להתקיים גם להבא כאשר לחסינותם של חבריה הכנסת. יודע אני שאותם הגורמים שהצביעו בשעתו נגד חוק זה, ואף עשו בומונו, עוד בכנסת הראשונה, מאמצים תכסיסיים שונים כדי למנוע את קבלתו של החוק, לא הפסיקו גם אחרי כן את התנגדותם לחוק.

החוק הוא פשוט. החוק מכיר בשני סוגי חסינות של חבריה הכנסת. האחת — המשריינת אותם בתכלית נגד כל תביעה פלילית במקרים מסוימים. במקרים אלה השומר על חסינותם של חבריה הכנסת איננה הכנסת, אלא בית המשפט. כתוב בסעיף הראשון של חוק החסינות, שחבר הכנסת לא יישא בשום אחריות פלילית או אזרחית למה שעשה בכנסת ומחוצה לה חוץ מילוי תפקידו או למען מי לוי תפקידו. חסינות זו ניתנה לפעולות חוקיות של חבר הכנסת. חסינות זו קיימת מעל לכל החלטות הכנסת, ואילו ועדת הכנסת אינה יכולה, לפי סעיף 13, לדון בחסינות זו. חסינות זו היא הביטוי לעובדה, שתפקידו לדון ולהשתמש הוא תפקיד במסגרת של רשות עצמאית וריבונית, ששום רשות מרשויות המדינה אינה יכולה להתערב בה.

אולם יש גם סוג שני של חסינות. ובעוד שהסוג הראשון הוא מאטריאלי ושולל כל עבירה — הוא שולל אפילו כל אפשרות של האשמה בעבירה, אך קודם כל שולל הוא את העובדה שפעולת חבריה הכנסת, במסגרת סעיף 1, תיראה בבחינת עבירה — הרי הסוג השני הוא פורמאלי גרידא. סעיף 13 אומר, שאין להביא את חבריה הכנסת לדון ולהשתמש בגדו באמצעים, אלא בהסכמת הכנסת, אך הסכמת הכנסת כאן אינה משנה באומה באשר לעצם שלילת חסינותו של חבריה הכנסת. אין לה השפעה על עצם העניין, ואם לא תסיר הכנסת את חסינות חבריה הכנסת במובן זה של סעיף 13, הרי אין פירוש הדבר שאי אפשר להביאו לדיון. החוק קובע שאין התיישנות בענין זה. כלומר אם הכנסת לא קיבלה החלטה בדבר נטילת חסינותו, יכול היועץ המשפטי בתום כהונת הכנסת לתבוע את חבריה הכנסת לדיון כמו כל אורח אחר.

ומה הסיבה לחסינות כאן, במקרה זה? חסינות זו קיימת לגבי כמה מקרים. האחד, במקרה שבהסוואה של עבירה לאפולטיבית רופפים חבריה הכנסת על פעולתו הפוליטית. מקרה אחר: סעיף זה קיים כדי למנוע את הסדרתה של הכנסת וחבריה בדברים שוטמים וקלים של מה בכך, שיכולים להשתתת ולחכות עד לתום כהונתה של הכנסת. מקרה שלישי — לפי דעתי, אם הבקשה להסרת החסינות הוגשה קרוב מאד לתום כהונתה של הכנסת, הרי מוטב ליועץ המשפטי לתכות תורשחורשיים.

בלי חסינות חבריה הכנסת נטלה נשמתה של הכנסת, חולה הכנסת להתקיים כמוסד בעל סמכות עליונה במדינה; בלי חסינות נעשית הכנסת, נעשים חבריה הכנסת, תלויים בשלטון המבצע, בממשלה, במקום שהממשלה צריכה להיות תלויה בהם; בלי חסינות נטל חופש תנועתו של חבריה הכנסת, חירות הופעתו הציבורית, יכולתו להגן על עניני העם בתורו ושליחיו. בלי חסינות יכולה הממשלה לעשות דין ביריביה הפוליטיים, בתבריה הכנסת מהאופוזיציה, ועליידי כך לבטל את סמכותה של הכנסת.

חסינות חבריה הכנסת מחייבת. חובה קודם כל על חבריה הכנסת לשמור על מעמדם הרם. וחובה על המדינה, על הציבור לכבד את מעמדם של חבריה הכנסת — לכבדו ולהבטיחו עליידי החוק — למען המדינה, למען הציבור ולמען הכנסת. אין הכנסת יכולה להשאיר בידי הממשלה, בידי היועץ המשפטי מטעם הממשלה, את ההכרעה בשאלה אם חבריה הכנסת עבר עבירה פלילית או פוליטית. הכרעה זו מן ההכרח שתהי שמורה בידי הכנסת בלבד, כערכאה אחרונה. אין הכנסת, אין ועדת הכנסת, יכולה להיכנס לבירור המשפטי לגופו. זה שייך למוסדות המשפטיים. אבל אין בלתי מוסמכת להחליט לגבי חבריה הכנסת, אם הוא נתבע על עבירה פלילית, או פוליטית.

חוק חסינות חבריה הכנסת, מן ההכרח איפוא, שיישמר בשלמותו הן לגבי תביעה על עבירה פלילית והן לגבי תביעה פוליטית. שאם לא כן עלול חבריה הכנסת להישפט על עבירה פוליטית בכסות תביעה על עבירה פלילית, ועליידי כך ייעשה חוק חסינות חבריה הכנסת פלסטר.

סיעתנו לא היססה כלל לומר ברבים, שאם חבריה הכנסת רוזנברג נתבע על עבירה פלילית בלבד, יש להסיר את חסינותו ולתת למשפט אפשרות לדון בדבר. אולם אנו דרשנו בדיקה קפדנית, אם באמת קיימת פגמת חסינות פלילית בלא מתיר גורמים פוליטיים ובלא השפעה פוליטית. לא מתיר קידנו הוא להגן על חבריה הכנסת רוזנברג, לפסוק אם הוא אשם באשמה המיוחסת לו או לא. על כך יפסוק בית הדין. אך הענין נראה לנו מורכב ומחייב גישה חמורה ולא יחס קל. לא יכולנו להתעלם מן הנסיבות בהן היתה מלווה התביעה. היועץ המשפטי עצמו הודיע, שחבריה הכנסת רוזנברג נאשם על עבירה שלא שתוקרו את כל הפרשה? ומדוע הוע' זה כמובן אינו מבטל את עצם האשמה. אך אנו תהינו על שני דברים:

א) ידוע שבטיסקות מסוג זה או כיוצא בזה, שבאחת מהן נאשם חבריה הכנסת רוזנברג, עסקו גם מפלגות אחרות. אנו שואלים איפוא — והגנו תובעים חקירה מדוקדקת — בענין כלל הטיסקות מדוע על חלקם ועדה ציבורית, ועדה מיוחדת של הכנסת, שתחקור את כל הפרשה? ומדוע הוע' לה הענין במקצוע, בנוגע לחבריה הכנסת רוזנברג, וביחס אליו בלבד?

ב) ידוע, שחבריה הכנסת רוזנברג אך המשיך בעיסקה — שבה הוא נאשם — שהתחילו בה אחרים. הללו אינם נתבעים עליידי היועץ המשפטי לדיון.

חששנו איפוא, שיש כאן משום אפליה מפלגתית, משום עשית משפט פוליטי, משום רצון לערער בדרך זו את חוק החסינות של חבריה הכנסת בכללו. וחששנו לא הופנו לגמרי. חבריה הכנסת רוזנברג, עלי ידי הסתלקותו מחסינותו, אך הקל עליהם במידה רבה. שכן עליידי כך בוטלה במקרה זה האפשרות של פגיעה בזכות החסינות מבחוק, ומעשה הסרת החסינות נעשה מתוך רצון

בדבר להסרתה בין שלת הנכסים, בין שנחייב את היסוד הפוליטי האמור בין שנאגד לו. אם נראה שאין בהאשמה יסוד פוליטי, נחשוב לנכון לאפשר — ושוב, בלי להתחשב בעמדתו של חבר־הכנסת עצמו לענין, אם הוא מסכים או לא — להביאה לבית־דין, על־מנת שהוא יקבע את העובדות גופן.

אני חושב שחוק חסינות הכנסת — כי זה חוק חסינות הכנסת, זהו שמו הנכון, ולא חוק חסינות חברי־הכנסת, — ימלא את תפקידו, אם 120 חברי־הכנסת ידעו בכל מקרה כזה להתעלות עד כדי יכולת לרונ בענין לא כ"מעוניינים", אלא כמגינים על אפשרות הפעולה של המוסד העליון על־ידי הבטחת אפשרות הפעולה החפשיית של כל אחד מחבריו, בלא כל לחץ, בלא כל הפרעה פוליטית־מלאכותית, כפי שהבחרים הטילו על כל אחד מאתנו לפעול כאן, ורק לפי זה.

משה סנה (מק"י):

כנסת נכבדה. הענין המסויים, שאנו דנים בו, כרוך בשתי בעיות כלליות שאין להפרידן מהנשוא שאנו דנים בו, והן: חסינות חברי־הכנסת — וממילא, של הכנסת גופה, וכן השתיחות בחיים הציבוריים ודרכי עקירתה.

אנחנו מעוניינים שתתגלה האמת בדבר ההאשמות שהרי עלו כלפי חברי־הכנסת רוזנברג ומפלגת ה"מזרחי", אבל יחד עם זאת אנו מעוניינים — ולדעתנו, הכנסת כולה חייבת להיות מעוניינת — א) שההאשמות נגד הרב רוזנברג וה"מזרחי" לא ישמשו כמסך־עשן להעלים מקרים חמורים של שחיתות ציבורית ולהרדים את דעת־הקהל ברושם־שוא כא"ל מתנהל מאבק של ממש נגד השחיתות; ב) שהפרשה הנידונה לא תשמש כקדרום לחתור תחת חסינות הכנסת, תחת חופש ההתאגדות המפלגתית, תחת יסודות הדמוקרטיה, כיה, במידה שהם קיימים בישראל.

בוועדת־הכנסת, וגם היום במליאה, השימעל חברי־הכנסת רוזנברג ורפאל האשמות נגדיות על טראנסאקציות בלתי־חוקיות שעשו מפלגות גדולות אחרות. מפלגות שלטוניות, כסכום של מיליוני דולרים, שהועברו כצינורות בלתי־חוקיים. אני מחזיק בידי עתון "מעריב" מיום 10 בספטמבר שנה זו, ובו מוצגת השאלה, לאן נעלמו 820,000 דולר, שהועברו למפלגה מסוימת באופן בלתי־חוקי, ותשובה לא נתקבלה. איננו יודעים את הפרטים שיכולים להיות ידועים לחבר־הכנסת רפאל, למשל, מתוך תפקידי הציבוריים הקודמים, אבל עובדה היא שעל כל זה הושלך הס, ויש חשש חמור מאד שהרב רוזנברג ומפלגת ה"מזרחי" משמשים רק כשעיר לעזאזל, ויש פה נסיון להסיח את הדעת מן העיקר על־ידי זה שנטל פלו לטפל. וגם העובדות שהושמעו כאן, על מה שנקרא "שירות המתנדבים"...

יוחנן בדר (תנועת החרות):
 שורת המתנדבים.

משה סנה (מק"י):

"שורת המתנדבים" — זה לא כשורה, בכל אופן — עובדות אלו חייבות לעניין את הכנסת גם מבחינת השמירה על הדמוקרטיה. שהרי יודעים אנו שבהסוואה זו, של מאבק נגד שחיתות, בעד טוהר המידות כביכול, התארגנו במדינות שונות בקבוצת שהפילו את השלטון הדמוקרטי, והקימו שם רודנות. אלא בקרבנו — בקרבנו הגיאוגרפית ובקרבית זמן, די להזכיר שהכנת הצבאית הידועה לשמצה, במצרים, התחילה אף היא ב"טוהר המידות ובמאבק נגד שחיתות". ושישאלקי, שכינתיים כבר הלך, כפי שהלכו וילכו כל דומיו,

על החסינות הפורמאלית יש לרונ בכל מקרה ומקרה לפי אותם הגורמים ואותו קנה־מידה. ואינני חושב שאפשר לסרב, לפי הגורמים וקנה־המידה האמורים, לבקשתם של היועץ המשפטי ושל חברי־הכנסת רוזנברג במקרה זה. אנו עומדים עדיין כשמונה חדשים לפני תום כהונתה של הכנסת. אינני חושב שאפשר לטעון ברצינות, שחבר־הכנסת, שהוא גם סגן־שר וגם חבר הקואליציה המוכן לתמוך הלכה למעשה בממשלה, הוא קרוב לרדיפה פוליטית. יש לי אמנם ספיקות לגבי הצלחתי של היועץ המשפטי בתפקידו בענין זה, אבל לאור ההאשמות שמאשים היועץ המשפטי את חברי הכנסת רוזנברג, האשמות שהועלו שחיר על גבי לבן, אנו רואים שאין הן קלות ביותר. על־כן סבור אני שיש להסיר את חסינותו של חברי־הכנסת רוזנברג.

אולם בהודמנות זו אני רוצה לצעוד עיד צעד אחד ולזהיר את הכנסת באמרי, שחסינותו של חברי־הכנסת אינה ענינו של חברי־הכנסת בלבד. אין זו זכותו, אלא זהו מעמדו, ואם על הזכות אפשר לוותר, הרי על המעמד אי־אפשר לוותר, כי מעמד זה הוא ביטוי לעובדה שבמדינה דמוקרטית קיימת הפרדת רשויות, רשות אחת אינה יכולה להיכנס לתוך סמכויותיה של רשות אחרת, ושכל רשות מוכתרת להיות משורינת במידת־מה כלפי רשות אחרת. כל רשות במדינה מוכרחה להיות מוגבלת, כי בהגבלה זו הערובה היחידה והרצינית לזכויות האזרח, לחופש ולדמוקרטיה. אילו היינו מרשים לממשלה לתבוע חברי־הכנסת לדין בלי כל קושי בלי ביקורת הכנסת, היינו שמים את הממשלה מעל לכנסת והיינו מבטלים בה את מעמד הכנסת בכלל.

אני חושב שההחלטה אשר תתקבל כאן תהיה גם תשובה לאלה הטוענים שחסינות חברי־הכנסת היא בבחינת פריבילגיה בלתי־מוסרית, אין זאת פריבילגיה של חברי־הכנסת, אלא זוהי פריבילגיה של הכנסת, והכנסת תוכיח במקרה זה שהיא יודעת להשתמש בסמכות החשובה שלה באופן נכון.

ישראל בריהודה:

אדוני היושב־ראש, חברי־הכנסת. דברי חברי־הכנסת רוזנברג מעל הבמה הזאת היכוח, שהכנסת צריכה לבדוק, לא פחות מאשר את הענין העומד לפנינו, גם את כל ענין "ההסכמים" באוצר עם המפלגות הגדולות, גם היקף פעולתה של התביעה הכללית, האם את כולם היא תובעת למשפט, גם את הארגון "מסתורי" הזה, הידוע בשם הקמקור ש"י, שדוגמאות אחרות מפעולתו היא חברי־הכנסת רוזנברג כאן, ושאונו יודעים על דוגמות כאלו, רבות עד אין קץ.

בקשר עם הענין העומד בסדר־היום, לא אוכל ברגע זה לדבר על כל זה. גם לא אדבר על עצם ענין הטראנסאקציה, שבקשר אתה הובאו האשמות כלפי חברי־הכנסת רוזנברג. לאור העובדה של נסיגות חוזרים ונשנים מצד גוים מסויימים להעמיד בסימן שאלה את חוק חסינות חברי־הכנסת, תוך המאמצים להקטין את ערכה של הכנסת בכלל, רוצה אני למסור בשם סיעתי את ההודעה הבאה:

החסינות ניתנה לשם הגנה מפני האפשרות למנוע חברי־כנסת באופן שרירותי מתוך נימוקים פוליטיים, מלמלא את תפקידו. לא רק במקרה זה שלפנינו, אלא בכל מקרה של פניה לכנסת על הסרת החינוצ של אחד מחבריה, לעולם לא נראה את עצמנו קרויים להוציא משפט לגופן של ההאשמות במי קום בית־הדין. בכל מקרה שנראה באשמה יסוד פוליטי, נציביע נגד הסרת החסינות. בין שהסכים חברי־הכנסת הנוגע

משה סנה (מק"י):

אני מוכן להוסיף למען הדיון, שהשר ברוב חסרו אמר: אין לי נטיה להשתמש בפירוש זה. זה חסד גדול, אבל אני אינני יודע כמה זמן יתקיים החסד הזה.

יש נטיה לזלזל בחסינות הכנסת, והוסבר כאן שחסינות חברי־הכנסת אינה פריבילגיה אישית שלהם; זו אחת הח"י רניות הדמוקרטיות, אחת מן הערכות למשטר של דמוסי ראטיה פארלאמנטארית. וכשזה נתון בסכנה, אין להקל ראש. במקרה הנדון יש צירוף של שני דברים. אין רושם, לא בציבור ולא בכנסת, שמתנהל מאבק נגד השחיתות, אשר הדים ממנה מגיעים אי־פעם לציבוריות: על איזה סיטואי גדול שתפסו אותו, ויצא לחפשי; ועל זה שמבקר המדינה מדבר על מקרים גדולים של רמאות כלפי האוצר, ביבוא ויצוא; ואין בדיקה מה נעשה בדבויים של מפלגות, שמי עבירות מאות־אלפי דולרים שלא בצנורות החוקיים, ויש חיפוי מצד האוצר. אין רושם, לא בציבור ולא בכנסת, שכאן תפסו את נקודת המוקד, שכאן תפסו את עיקר העיקרים. יש רושם שנטפלו למשהו, כדי לחפות על עוונות גדולים של עצמם.

ושנית, קיים חשש רציני, שיש פה נסיון להיתלות בענין זה, כי קשה להתנגד להצעה להסיר את החסינות בעניני ממון — כדי ליצור תקדים להפיכת חסינות חברי־הכנסת למס־ בע שחוקה, מטבע זולה. והתפקיד שלנו הוא, להגן על חסינות הכנסת.

על כן הציעה הסיעה הקומוניסטית בוועדת־הכנסת לה־ קים ועדת־חקירה פארלאמנטארית, אשר תחקור את כל ההא־ שמות וכל האשמות־הנגד, לגבי כל המפלגות — ביסודיות, ללא לחץ מבחוקן, ותגיש את־כך דין־וחשבון, מה יש לע־ שות למען טוהר המידות. כשהצעה זו נדחתה, גבר בנו החשש, שיש פה נסיון של חיפוי על שחיתות, ולא איזו אש קודשה של מלחמה נגד שחיתות. ההצעה שלנו, לא היה בה גם שמץ של פניה מפלגתית — ואיש לא יחשוד בנו שיש לנו פניות חיוביות או שליליות כלפי הרב רוננברג או מפ־ לגתו, ומשנדחתה, גבר בנו החשש שאמנם הספקות שלנו מצדקים הם.

לפיכך נימנע מהצבעה על ההצעה שהובאה בשם הרוב בוועדת־הכנסת.

דוד בר־רבי־האי (י"ר ועדת־הכנסת):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אני אנסה לעשות מאמץ להחזיר את הכנסת למסגרתו הצרה של הענין שהובא לפ־ ניה, כי באופן מיוחד בענין כזה קשה ומסוכן מאד להר־ חייב דיבורים, כי הענין כנראה יהיה מחר נושא של דיון משפטי.

מתוך כך אני רוצה להסתפק בכמה הערות עובדתיות ולא יותר. אינני חושב את עצמי רשאי ללכת בעקבות חבר־ הכנסת רוננברג ולצטט מהפרוטוקול של ועדת־הכנסת את דברי היועץ המשפטי או דברי חברי ועדת כנסת אחרים, בכללם או מקצתם, או לבחור קטעים מהם לפי טעמי. אינני רשאי מתוך נימוקים רבים לעשות זאת, וכאופן מיוחד מפני שכל זה עלול לשמש מחר חומר לדיון בבית־המשפט. אי־ אפשר להאשים את ועדת־הכנסת שהיה לה יחס קל לענין זה, ונכון אשמך חברי־הכנסת פרי, שצריך באופן רציני מאד לבדוק כל מקרה כזה, היא יושבה על ענין זה שלוש ישיבות. מתוך 23 חברי ועדת־הכנסת באו 21 לידי ביטוי — דיברו, אני, כיושב־ראש הוועדה, נקטתי קו זה: לא להציע שוב

גם הוא התחיל במאבק ל"טוהר המידות". כן אנו זוכרים, שפילוסופי התחיל את הדיקטטורה שלו בשם "הבראת החיים הציבוריים", ואפילו קרא למפלגתו בשם "הבראה", "סאנאציה" בלע"ז.

ולכן, הסיסמה הזאת — סיסמה של "מאבק נגד שח־ תות", רק אצל הזולת, דרך איזו "שורת מתנדבים" מסת־ רית, שאיננה עומדת לבדיקה ציבורית — לא היא, לא מע־ שיה, לא מקורותיה הכספיים, לא מקור השראתה, לא מקור סמכותה, לא קשריה עם מדינאים בלתי־רשמיים שיש להם יותר סמכות ממדינאים רשמיים — כל זה חייב לשמש לכ־ נסת כאזהרה, שאין להקל ראש. זאת לגבי הסייג הראשון.

אחר כך, יש סייג שני, הנוגע לחסינות הכנסת וחסינות חברי־הכנסת, וזה היינו הך — כפי שכבר אמרו זאת נוא־ מים שקדמו לי.

בזמן האחרון רבו המקרים של פגיעות בחסינותם של חברי־הכנסת מסיעות שונות מצד המשטרה, מצד השלטון, ברגע זה אינני מדבר בשם אינטרס סיעתי של הסיעה שלי דווקא, מפני שגם חברי־כנסת מסיעות אחרות, נפגעו בח־ סינותם, ואינני מעלה שום דוגמה לגופה אלא לשם הדגמה בלבד. אבל, אין זה צורך של מקרים בודדים; יש מגמה כללית לבטל את החסינות. אני מחזיק בידי את הסטנוגרמה מיישיבת הכנסת מה־י בחודש זה — ישיבה "טריה" למדי. שם דובר על חברי־הכנסת חביבי, שנאם באסיפה בנצרת, וחברי־הכנסת בריהודה, שכמה על מעצרו הבלתי־חוקי, אמר: "הלא לפי החוק מותר לעצור חברי־כנסת רק במקרים מסויימים, כשהוא נתפס בשעה שהוא עשה מעשה פשע, שיש עמו שימוש בכוח או הפרת השלום או בגידה". ופה מוזכר באדם, שנאם באסיפה. על זה אומר חברי־הכנסת בר־ רבי־האי שהוא יושב־ראש ועדת־הכנסת ושהופקד לשמור על הכנסת ועל חסינותה: "כל הסימנים!" — גם פשע, גם שימוש בכוח. גם הפרת השלום וגם בגידה... הרי הוא נאם, אותו חברי־כנסת "פושע"!

אבל הוא לא היה בודד, חברי־הכנסת בר־רבי־האי, שהוא הופך להיות המגן על הכנסת ועל חסינותה; בא לעזרתו חברי־כנסת מכובד שני, בעל בעמיו ובמפלגתו, חברי־הכנסת צמיר, ואומר: "כל שלושת הדברים" — לא אחד מהם. חבר־ כנסת שנאם — כל שלושת הדברים עשה; גם הפרת שלום, גם שימוש בכוח, גם בגידה ופשע. הרי הוא נאם!

ובכן, כשיש יחס כזה בכלל לחסינות חברי־הכנסת, לא נקל אפשר להרים יד בעד הסרת חסינות חברי־כנסת. אפשר לחשוב: אולי היה זה רוגז מיוחד באותה ישיבה. אבל הדבר חזר ביום ד' האחרון שוב. הנה, עמד על הבמה של הכנסת שר בישראל, שר־המשטרה, שנעשה בעצם שר־המשטר. והוא אומר על חברי־כנסת אחר שנאם במקום אחר, בחיפה, נגד זיון גרמניה; השר אומר: בעצם אפשר היה לעצור אותו, כי זה היה פשע של הפרת השלום.

אנחנו הלא אננו המתוקקים, אשר חוקקנו את חוק חסי־ נות הכנסת, ואנחנו זוכרים למה אנו התכוונו כשאמרנו: מותר לעצור חברי־כנסת ברגע שתופסים אותי במעשה בגי־ דה, בהפרת השלום על גבולות המדינה, בשימוש בכוח, כשמישהו משתולל, חלילה, קעת מפרשים נאום בעצרת־ רחוב כפשע כזה, אם יש נטיה לפירושים כאלה, לא לסתם דיגריקק אלא לשרי־המשטרה...

שרי־המשטרה ב. ש. שיטריט:
 אולי תצטט אותו כשורה?

ישיבה תקי"ז, כ"ה כסלו תשט"ו (20 דצמבר 1954)

— נטילת חסינות מחבריהכנסת י. ש. רוזנברג (בר"רבהאי, שפרינצק, רפאל, רוזן, שפירא);

חוק העיטורים בצבא-הגנה לישראל (שפרינצק, קמין) —

היו"ר י. שפרינצק:

אני מעמיד להצבעה את הצעת ועדת-הכנסת.

הצבעה

— 41	בעד הצעת ועדת-הכנסת
— 0	נגד
— 13	נמנעים

הצעת ועדת-הכנסת נתקבלה.

היו"ר י. שפרינצק:

רשות-הדיבור לחבריהכנסת רפאל להודעה.

יצחק רפאל (הפועל המזרחי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, סיעת הפועל המזרחי נמנעה מלהצביע בעד הצעת ועדת-הכנסת, היות ולפי כל הסימנים ותופעות-הלווי האשמה זאת יש לנו ספיקות רציניים ויסודיים לגבי העדר אספקטים פוליטיים-מפלגתיים בפ"ר שהיא זאת.

בסחבת הממושכת ראינו עינינו-הדין, בהיטפלות לענין קטן-ערך ובהתעלמות ממה שנעשה במדינה בשטח זה זמן רב — קשה שלא לראות כוונת מעוררות דאגה מבחינה כלל-ציבורית, תוך נאמנות לעקרון החסינות של חבריהכנסת ובהיותנו משוכנעים בצירוקה של חבריהכנסת רוזנברג — היינו צריכים ורוצים להצביע נגד, אולם, בהתחשב עם בקשתו של חבריהכנסת רוזנברג, המעוניין בהחשת המשפט וב-הוכחת צירוקתו — נמנענו ולא הצבענו כלל.

שר-המשפטים פ. רוזן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אחרי ששמעתי את הודעת חבריהכנסת רפאל בשם מפלגת הפועל המזרחי רואה אני חובה לעצמי לומר שלממשלה — ואני מדבר בשם הממשלה — יש אמון מלא ביועץ המשפטי, שבכל שיקוליו לא היה חלק כלשהו לשיקולים מפלגתיים.

שר-הדתות מ. שפירא:

לא בשם כל הממשלה אפשר לומר דברים אלה.

שר-המשפטים פ. רוזן:

דיברתי בשם הממשלה.

ג. חוק העיטורים בצבא-הגנה לישראל, תשט"ו — 1954 *

(קריאה ראשונה)

היו"ר י. שפרינצק:

אנו עוברים להמשך הדיון על חוק העיטורים בצבא-הגנה לישראל. רשות-הדיבור לחבריהכנסת קמין.

ברוך קמין (מפא"י):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, חוק העיטורים בצבא-הגנה לישראל, תשט"ו — 1954, החוק המוצע, בא למלא חלל שהיה מורגש מאז הקמת המדינה, והוא: ציון לשבח של חיילים המקריבים נפשם במעשה גבורה בקרבות, או המצטיינים באומץ-לבם או בשירותם.

מתן עיטור על מעשים אלה בא לבטא את הוקרת המדינה לחייל ששירותו המצויין, או אומץ-לבו, הם כבוד לה ומופת לחבריו לדגל, ביטוי זה של תודת האומה לגבורה

(*) "דברי הכנסת", חוב' ו', עמ' 306.

ממשלתנו חלקה כבוד ממלכתי ל-11 מתוך 24 או יותר הצנחנים השליחים, שנפלו בנכר ובמולדת, ועל זה יש לברך אותה. אבל לאלה שנשארו בחיים הנמצאים אתנו במדינה וי כולים לספר ולהוכיח, לסמל ולהדריך, להם המדינה חייבת עדיין, היא חייבת לעטר אותם עיתורים מתאימים על מנת שיוכלו כחבריהם בבריטניה, רוסיה, אמריקה, וצרפת לספר לבניהם ולנוער לא רק מה שעשו ומה שבצעו בפעולתם אלא גם איך הוקירה את מבצעים החימתו שלמענה נלחמו והיו מוכנים להקריב את חייהם ואת שלום משפחותיהם.

דבר המועקה הזאת בא לידי ביטוי בכינוס האחרון של הצנחנים השליחים בגבעת ברנר. משום כך מציע אני, להכניס סעיף נוסף לתוקף העיתורים, המקנה ל-13 או יותר צנחנים, שנשארו בחיים, עיטור מתאים בהוקרת המדינה. וכן גם להציע סעיף נוסף, המקנה לקולקטיב, לשוב כפרי או עיר, עיטור מתאים לפי חשיבות החימתו בעבר. כדוגמה אפשר לקרוא את נגבה, ירושלים, כפר עציון וכו'.

נגבה היא סטלינגרד שלנו. בהיותי בצ'כיה ב-1948 בימי מלחמת השיחרור שלנו, שאל אותי איש צבא צ'כי חשוב, אם נגבה זהו מבצר גדול וכמה אלפי חיילים היו מרוכזים בו שהיה בכוחו לעצור את התקדמות הצבא המצרי. וכשהסברתי לו מה זה נגבה, לא הבין ולא האמין. והוא הדין לגבי ירושלים. היא יכולה לסמל להרמות ללונדון או מוסקבה; עיטור עיר או ישוב יחנך ויסביר.

עיטור מלחמת השיחרור כלל את כל אלה שבכוחם ובגילם היה להיות לחמים ולשאת נשק במלחמת השיחרור. נשי ארו ותיני ההגנה שמחמת גילם לא יכלו לשאת נשק במלחמת השיחרור, יש לזכות גם אותם בעיטור מתאים.

הנני תקווה שבתיקונים אלה בתוך חוק העיתורים יצליח שר הבטחון להקיף את כל הלוחמים שלנו בעבר, בהווה ובעתיד.

ולחבר הכנסת ברייהודה ברצוני להגיד, שהציבור שלנו השתנה מאד עם העלייה המונית, ואין רוב האוכלוסיה דן לפי קנה-מידה של חבר הכנסת ברייהודה על מעשי גבורה ועל ביטוי הוקרה למשוחזרים ולמצטיינים. הקמת המדינה שינתה בהרבה את הגישה של רוב צבורנו לדבר העיתורים והמדינה צריכה אותם למען הוקיר ולחנך. מקבל אני את דעות החברים שאין להפריז בדבר, אבל אין גם לקפח את העבר על ההווה והעתיד. הציבור, וביחוד הנוער, יקבלו בסופו קרב את חוק העיתורים בליחוי התיקונים הנ"ל.

דאב שפר (מפא"י):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. עם שאני מקבל את החוק המוצע, ובייחוד את הנמקת החוק, כפי שהובאה על ידי שר הבטחון, על אף ערעורים שונים ביחס לטרמינולוגיה ומסבירות; עם שאני מסתייג מהצעותי של חבר הכנסת זיסקין, להעניק זכות אוטומאטית לכל המשרתים בשירותי הבטחון לענוד את העיתורים שקיבלו בצבאות זרים (אין זה אוטומאטי בשום מקום בעולם, וגם אצלנו צריך לקבל על כך רשות מיוחדת); עם כל אלה יש לי השגה על מגמת החוק, — והיא רק בנקודה אחת: בנקודת עיטורי הזכרון.

מבין אני שבכל הנוגע לאותות הצטיינות בעד גבורה אישית אין לשנות הרבה ולחדש. לא כן בנוגע לעיטורי הזכרון. כאן עלי להשיג דוקא ביחס לעבר, והייתי מבקש משר הבטחון שיתייחס בסבלנות להשגה זו. אם הדבר אינו ניתן ליישבו במסגרת החוק המוצע, אולי יהיה צורך בחוק אחר. אך העניין חשוב בעיני, ואגיד מדוע.

העיתורים הם ביטוי חשוב בחיי עמים ומדינות גדולים כקטנים, ודורות של נוער חונכו למעשי גבורה והקרבה עצי מית לאור עיתורים, ערכם וצורת ענידתם. כשלונות מוסריים וחולשה נפשית ופיזית צוינו אצל עמים על ידי הורדת העיטורים ושליחתם.

ידוע לנו שבמלחמת העולם השנייה ידעו בריטניה, צרפת והעם הרוסי, שלחמו מלחמה אכזרית לקיומם הפיזי והלאומי, לעטר את היחידים המצטיינים במעשי גבורה, וגם קולקטיבים — ערים שלמות — בעיתורים ואותות הצטיינות המבטאים את הוקרת המדינה והעם למעשי גבורה יוצאים מגדר הרגיל. שמות כמו סטלינגרד, לונדון נשארו היסטוריים כסמל מל אחרי המלחמה. כל-מה שעם לחם יותר, סבל יותר, הקריב יותר קרבנות, ביצע יותר מעשי גבורה, כן החשיב יותר את העיתורים כאמצעי פאטרוטי חינוכי חברתי. והרי עמי אירופה ענדו עיטורים לא רק לצבא סדיר אלא גם לפארטיזאנים, שהתחלחלו כחיילים שנשארו בעורף האויב והצטרפו אליהם אורחים ונוער שהפכו במירוץ הזמן לצבא סדיר תחת פיקוח אנשי צבא.

הן בצבא הסדיר והן הפארטיזאנים ענדו עיטורים על מעשי גבורה שלהם. זה פיצה אותם בעד הסבל הרב והזכיח להם ולדור הצעיר שהאומה זוכרת ומוקירה אותם. אלה העונדים עיטורים חייבים לספר לסביבה שלהם על מעשיהם.

מה שפוגע ופגע בנוער שלנו, בהרבה שטחי הלחימה ההתנדבותית, היא הלחישה, הכתיבה והדיבורים הפומביים ש,הנה עשית, פעלת, ומי מכיר בזה, מי מעריך את זאת". ההכרה שלנו הפכה לא כמעט במירוץ הזמן, למטריאליסטית-תכליתית. והאימרה הישנה הנושנה, "הכושי עשה את שלו, הכושי יכול ללכת" באה לחזק את הגישה הנפוצה למדי בציינו. החוק הנה בא לתקן ולהפריך את הדיכוי האלה, לתקן את המעוות, לחזק את חינוך הנוער למעשי גבורה והקרבה למען החברה והמדינה.

כחיילים לשעבר של הצבא הבריטי קיבלו רבים מאו"ר חינו לפני שנה, כמעט עשר שנים אחרי גמר מלחמת העולם, ממרכז "העיטור" של הצבא הבריטי בקפריסין עיטורים וזוועזעו מעומק לבם מ,זכרון" חזק זה של צבא זר ומגישתו האנושית של הוקרה לחיל, ויש ללמוד הרבה מזה.

אולם ברצוני להפנות את תשומת לבו של השר ושל הכנסת לעובדת קיפוח שנעשתה במדינה לכמה אורחי המדינה, אנשי ההתיישבות העובדת, שבזמן מלחמת העולם השנייה התנדבו לשליחות — שליחות, הנחשבת בין עמים בעלי מסורת עתיקה של ממשל ומלחמה לעצמאות, לשיא ההקרבה העצמית, לשיא ההתנדבות לעם והמולדת. אני מתכוון לצנחנים השליחים, אנשי הבריגאדה הפלמ"ח, אנשי הכפר והקיבוץ שעזבו את משפחותיהם, את נשיהם ואת בניהם והלכו כמתנדבים להלחם בלבה של אירופה באויב הנאצי.

אבקש את סליחת הבית, שבהבאת הבעיה הזו מלוחה אותי אי נוחיות סובייקטיבית, אישית, אולם מרגיש אני לעצמי חובה גדולה למען העניין והחברים הצנועים, רובם אנשי עבודה והתיישבות גם היום, הנושאים בלבם מועקה קשה שהם נשכחו והערכת מפעלם נשכחה. הם מחוסרי עמדה בצבא-ההגנה לישראל, הם לא השתתפו במלחמת השיחרור, רובם המשיכו בארצות שעליהן קפצו, את שליחותם השנייה של הצלה והעזרה. פלה, שליחות שהגיע אליה בשנת 1948 חרשים ספורים לפני קום המדינה על-ידי פריצת הסגר הבריטי, בברחם בסירות קטנות דרך ים התיכון לאיטליה ומשם בדרכים לא-דרכים לרומניה, הונגריה וצ'כיה.

ליים לתלוש בפרשה זו את העתיד מן הרציפות ההיסטורית של גילויי הגבורה בישראל המחודשת. ואם נמצא שיש ערך ויש חשיבות לסמל של עיטור זכרון — נעשה אותו כך שהוא ירוחם ויהא לסמל זכרון לאומה כולה. לא נתחרט על כך. המדינה עשויה לזכות מכך.

יוחנן בדר (תנועת החרות) :

אדוני היושב-ראש, חברי-הכנסת. בימים אלה נתקלתי בספר של ברגסון במשפט קצר: "אי אפשר ללמד אדם להיות גיבור; אפשר רק להעריך אותו". כי גבורה והקרה הן בעצם תופעות על-אנושיות; הן פלא שאינו קיים בטבע, פלא שנוצר רק על-ידי בני-אדם. זוהי התגברות על הטבע. זוהי התגברות על חושי-החיים של האדם. וזוהי בעצם הוכחה שמחוץ לטבע ומעל לטבע קיים משהו נעלה יותר. ואדם גיבור, אדם המקריב את חייו ואת עצמו למען האנושות — הוא הוכחה חיה לערכים המשגבים הנצחיים, שהם מעל לטבע.

ומכיוון שאיננו יכולים לחנך גיבורים כאלה, אלא רק להעריך אותם — בוודאי יש מקום לתת עיטורים לגיבורים. ובמקרים כאלה לא העיטור מעלה את הגיבור או מוסיף לו, אלא להיפך: הגיבור הוא המקדש את העיטור. ובוודאי לא אנו ניתן את העיטורים למכבים, לא אנו ניתן את העיטורים לבר כוכבא, לא ליוסף טרומפלדור ולא לואב זיבטינסקי. אני חוזר שיש שאדם שאיננו גיבור יכול לרכוש לו זכות אחת: להעריך גיבורים. והיה לי המזל הגדול לחיות במשך שנים בחברת גיבורים.

שמעתי כאן את חברי-הכנסת לנדאו, הוא אדם צעיר, ואמר בהתלהבות גדולה מה שהוא מאמין — וגם אני מאמין. אבל אני רוצה לדבר על כך ברוח שקטה יותר. מי יכול להעניק עיטור לדב גרונר, עיטור שיוכל להוסיף לא לערכו ול-אישיותו של דב גרונר, אלא לאומה? מי יכול להוסיף לערכם של אותם אלמונים בלי מדים — ולא רק בלי מדים. ולא אתם אלמונים, אלא אלה שלחמו אפילו בלי שום תקווה שיראו פעם בצנחנים? מי יכול להוסיף לערכם של אותם מפקדים שחכינו להם מראש חמישה, שישה או אפילו שבעה ממלאי-מקום, כי היו בטוחים שלא יצאו חיים — אם לא במערכה האחת, הרי במערכה השנייה? ומי יכול להוסיף לאלה ששרו "התקווה" על הגרדום? מי? — אני חושב: ההיסטוריה.

בוודאי, אנו עדיין רחוקים מכך שנוכל לדבר בשם ההיסטוריה. ומר לבון נהג לפי דעתו, בטעם רב כשהזכיר את שומרי ההגנה. מהימים ההם ואמר שהיו בגדר נחלתה של כל האומה, וההיסוף שגם הצבא שלנו צריך להיות קנין משותף לכלולנו. לא ניכנס לאותו שטח הנמצא בריב-דעות, ולא כדאי להיכנס לריב זה כרגע. ההיסטוריה תענה. כמוכן, אדוני, אני זוכר ארץ אחת ששם היה קיים אות. קראו לו: אות עצמאות — "צלב עצמאות". בצלב זה הכירנו אנשי המפ"לגה השלטת. אומרים: אם תהיה כוונה בחוק כלשהו ליצור — ברוב קולות — גם בארץ אות זה — איש לא יקנא בכך. בוודאי לא יקנאו גם אלה שנשארו מן המחטרת הלוטמת. ולא היו מקנאים גם אלה שנתנו את חייהם בעד האומה בתור מת-נבדים ו"פורשים". אני חושב שהצעה זאת לעת-עתה אין בה חסר-טעם זה. ואני תומך בהצעה זו. אמנם יש בה כמה דברים ממדרגה שלישית שלפי דעתי טעונים הם תיקון. זה בוודאי נושא לוועדה, ואני מאמין שהחוק הזה, כאשר יתקבל, יראה בכל זאת דרך לדרך הבא. הוא לא ייצור גיבורים; הוא לא יוסיף תפארת לגבורה. אבל הוא יהיה סימן חי שיחס העם לגבורה הוא יחס של הכרת-תודה עמוקה, ושל הערצה.

במלחמת השחרור נלחמו בכל מסירות הנפש ובכל היר-כולת — וגם למעלה מן היכולת — לא רק חיילים בצבא, אלא גם חיילים שלא היו נימנים עם הצבא. בשביל כך קיים בארץ הזאת אות הקוממיות. כל לובש מדים העונד את האות הזה ודאי שיש לו זכות לכך. אולם אביא רק ישוב אחד לדוגמה, ישוב שאני יודע היטב מה היתה פעולתו, ואני משוכנע שהוא היה רק אחד מרבים. אנשי נלחמו במקומם, הדפו את האויב, ישבו בחפירות ימים-וזילות, שבועות צרופים בלי הפסק ובלו מילואים ובלו בלשופים. הם לחמו בנבייזשע, במש-מר-הירדן, בקרבות צפת, בשחרור הגליל המערבי, ונפלו מהם קרבנות וביהם נחרב — כבר שוקם מאז — חילצו חיילים ממצוקה וצרה וטיפלו בהם. ההבדל שביניהם לבין החיילים האחרים היה לא כלום. אם לא לראות אותו בכך, שכלכלתם היתה על חשבונם ואת נשקם השיגו לעצמם בעמלם. וגשאלת השאלה: מדוע לא תהא להם זכות לעונד את אות הקוממיות הזה? האם השתתפו או לא השתתפו בקרבות? האם נלחמו או לא נלחמו?

עד כה נהגנו באפליה. שום איש בשום מקום, בשום זמן, ובשום צבא אינו לוחם ואינו הולך להקריב את עצמו בשביל עיטורים ואותות הצטיינות. אולם אם יש ערך לעיטורים הללו, מדוע האפליה הזאת? מה היא מוסיפה למדינה? אני מתאר לעצמי יום של חג לאומי — אם זה יום העצמאות ואם זה היום החרות — ויהיו כניסויים גדולים ויבואו אנשים עטורים עיטורים ונראה במו עינינו עם לוחם. זה עשוי להרים את הרוח, לעודד את האנשים, כי אנשים אלה, כולם, עד היום הזה מועמדים להלחם שנית בשעת הצורך. מדוע גשולו במו ידני מן המדינה את המראה המרהיב של מתנה כזה, שעמד ועומד, ואולי יעמוד גם בעתיד בניסיון כזה? מדוע נקפח את המדינה? ואיננו יכולים לראות את גילויי הגבורה של הנשק היהודי הטהור בארץ הזאת כדבר תלוש מן ההיסטוריה, מן העבר. ואני שואל: כמה היה הדבר מוסיף למדינה, לארץ, לנוער, לציבור, לעולים החדשים, לוותיקים שבחוננו, אילו היינו מעטירים את קבוצת האנשים שנשארה בחיים מאנשי "השומר", וכן האנשים שלחמו בתל-חי? איננו אומר — כל חברי ההגנה, אבל היו מבצעי הגנה בירושלים, בפתח-תקוה, ביפו ובמקומות אחרים, לא אעמוד עתה למנות אותם, אך גם אנשים שהיו מתנדבים בגדודים עבריים עם דגל ישראל בלבם במלחמת העולם הראשונה — מדוע לא נתגאה לכבדם בעיטור זכרון? האם לא נאה לנו שנשיאנו, גם בזכות היותו ב"השומר" וגם בזכות היותו מתנדב, יענד עיטור? והיו גם כאלה שהספיקו להיות במלחמת העולם השנייה. הכרתי אני שיש ששמרו עם "השומר" והלכו להתנדבות במלחמת העיר-לב הראשונה והשנייה והשתתפו במבצעים של הגנה, במבצעים של מלחמת השחרור — במדים ובלו מדים. ובהתכנס עם נראה את האנשים האלה, אף אם ספורים הם, ענודים עיטור רים שהעניקה להם לא ממשלה זרה, אלא מדינת ישראל, כלום לא ירחב הלב, אם — כאומר — יש ערך מתחנך גם לסמל?

זוכר אני את האנשים שלחמו בחזית במלחמת העולם השנייה, וגם אותם שהביאו את הבשורה של ישראל המתחד-שת, את התקוה, את האמונה, את רוח המלחמה וההתקוממות, למחנות באירופה באתם הימים, וליכדו וארגנו סביבם — מדוע לא תעטור אותם מדינת ישראל? מדוע ישאו דווקא ורק עיטורים של צבא זר? האין למדינת ישראל כל שייכות לדבר?

כל הכבוד לשרי המדינה, ודאי שולקים הם היטב את מה שהם עושים. אבל הם אחראים בפני הכנסת. אך הכנסת אחראית כולה לפני שר ההיסטוריה. זהו אותו השר שאינו אחראי בפני הכנסת, אלא הכנסת אחראית בפניו. איננו יכו-

להשתמש בשמות אלה או אחרים, כדי שיהיה מעבר וגשר חי מהעבר הרחוק אל ההווה והעתיד. אנו עושים את ההיסטוריה כעם אחד, ולולא היה חי הקשר ההיסטורי בלבנו — לא היינו מגיעים עד הלום.

אברהם הרצפלד (מפא"י):

כבוד היושב ראש, כבוד חברי הכנסת. לי נראה שאנו מתווכחים פה בטעות, גם היום וגם ביום הראשון לזיכוח על החוק הזה. לא הבינוטי שההצעה אשר הובאה עליי שר הבטחון מכוונת לגבי העבר, ומאד פקפקתי אם דבר זה יכול להתקיים בתוכנו, — והסיבה לכך פשוטה מאד. לכל אלה העונים למתן עיטורים גם לגבי מעשים שנעשו בעבר אני יכול רק לומר, שבמדיה שאני מתעמק בהיסטוריה הקצרה של ארץ ישראל במשך ארבעים השנה האחרונות — וזו היסטוריה שאני חייתי בה, ויש הרבה שקדמו לי — וזוכר את מאורעותיה, יש לי ספק רב אם יש בכוחנו האובייקטיבי, על חלקינו ופוליגנו השונים, לציין מאורעות אלה ולהציב כל אחד ואחד במסגרתו, כפי שמוצע בהצעת החוק. לולא הייתי יודע ששר הבטחון באמת אינו מתכוון לעבר, הייתי אנוכי עולה על הבמה ואומר: חברים, הלילה לנו לגעת בזאת. אינכם יודעים איזו שפיכות דמים עלול לגרום הדבר, ואני אומר זאת בכל הצינות.

לא יהיה סיפק בידי לפרט את המאורעות ההיסטוריים בארץ ישראל במשך ארבע עשרות השנים הללו, אולם אסקור אותה דפים דפים בקצרה. אקח לדוגמה, החל מהעליה על הקרקע של הבילויים, של הראשונים, רק שלוש תקופות ולא יותר, את פתח תקוה, חדרה ויסוד המעלה, ואשוה באיזה מצב היו אז, בעת העליה הזאת שהיתה סמל למסירות הנפש, כבוד האדם ובעיקר כבוד התנועה, ובאיזה מצב הן היום.

והנה אביא לפניכם עוד דוגמה אחת — של האחת שרה שמוקלר, אשר הלכה ליסוד המעלה בזמן שידעה היטב שהייתה זו ליסוד המעלה אינה יכולה להיגמר בחיים שלמים ובריאים, כי מחלת הקרחת היתה נפוצה אז ביסוד המעלה והפילה עשרות חללים. אני שואל: באיזה עיטור יכולים אנו לזכות את שרה שמוקלר?

או אקח לדוגמה את תולדות ארגון „השומר“ ואזכיר שם אחד מחבריה, השם ברליה. במה אני יכולים לזכות אותה?

ואעבור מכאן לעליה השנייה, על כל מה שעבר עלינו בימי מלחמת העולם הראשונה, ונוסף לזה מאורעות תל חי, לא רק גבורת טרומפלדור ואחרים שאינם עוד בחיים — וכידוע עוד נשארו בחיים רבים מאלה שהשתתפו אז בפעולות ההגנה על הארץ, ולוואי לאורך ימים. אזכיר למשל את ד"ר גרי ותיבדל לחיים ארוכים סוניה מלמוד. אם כי כמעט איש אינו זוכר או מכיר עוד את השם הזה. או שרה ציזיק, איך הלכה לתלחי בלילה האחרון לפני שיצאנו את תלחי, לפני שעברנו לכפר גלעדי; איך הגיעה מכפר גלעדי לתלחי בליל בלהות זה.

כל השמות האלה שוב אינם לנגד עינינו. אנחנו צריכים להתאמץ מאד כדי לזכור את כל הדברים האלה. נקח למשל את תקופת המאורעות ובעיקר את הנהגים. מה נשאר לנו בזכרונו מהאומץ הרב של הנהגים בימי מאורעות אלו. זה היה למשל לתפארת האומה. או אקח למשל את מקרה הב' רון; או את מקרה עטרות עם בני יהודה בראש, אשר לא רצה להתכופף במכונית המשא, נסע בעמידה ונפגס בכדור בגלל זה. ומובן שאין מה לדבר לגבי ימי מלחמת השחרור ועמי דתו של הנוער. אבל איך אני יכול לשכות לגברי את ימי יגור. מה פירוש היה דבר עמידתה של יגור, וביחוד עמידתן

היו"ר י. שפרינצק:

רשות הדיבור לחברי הכנסת דיין, ואחריו לחברי הכנסת הרצפלד.

שמואל דיין (מפא"י):

אדוני היושב ראש, ננסת נכבדה. ברור הדבר שבעיטור אנו עושים למען החיים — החיים כיום ולדורות הבאים. להם, לאלה שהלכו מאתנו, מה זה יוסף? אף על פי כן חייבים אנו להם כבוד והערכה. אתם נתקלים בדרך מראשונה לצפת בשבע מצבות על אם הדרך. ההורים טיפלו בדבר והעמידו את המצבות. למעלה מהמצבות הן מינחת מכונית רסיקה, המעידה ששבעה אנשים אלה רצו לצפת להצלתה, כשהיתה במצור. מי הכיר בהם, מי היו האנשים האלה. היכן נרשמו הדברים? הם כאילו לא היו. האם אין אנו חייבים בכבוד והערכה לכאלה? האם אין לתת להם ציון? ויש ציונים שונים: מקימים אנדרטה, מנציחים בספרים, אולם אלה הזוכים לכך אינם אלא מעטים שבמעטים. אני כשלעצמי חושב, שהציון הנצחי ביותר הוא על דפי ספר, לא באבן ולא בעיטור סמלי. אלא באותם הציונים העומדים לעד. אולם אלה הזוכים לכך הם מעטים, ואילו לרבים אין כל ציון — והם ראויים לו.

יוסף טרומפלדור הביא לדגניה שלושה עצמים שהחזיקם בעליית גג במוזווה, בלי להוציא אותם. אלה היו: היד המלאכותית, תעודת רופא שניים, וסמלים של הצבא שזכה בהם בשעת נצחוננו בפלוגתו במלחמת פורט ארתור. הוא הוביל את הסמלים משם ושמר אותם. אינני מניח שהוא ידע — וכיזא יכול היה לדעת שבעתיד ישתמש בעיטורים הללו למ עשה. והוא השתמש בהם במלחמת העולם הראשונה, כשהחליט להתייצב במצרים בצבא הרוסי ולתבוע מה שבע, מתוך מחשבה שיארגן יהודים ברוסיה לשחרור ארץ ישראל מעול המשטר התורכי. הוא ענד את העיטורים הללו בדגניה, הלך למשרת טבריה ומשם שלחו אותו בכבוד. במצרים הצליח במשמרתו, הודות לעיטורים הללו נתקבל ויצר מה שיצר, את גדודי נהגי הפרדות ופעולות אחרות. ודאי שהוא לא חשב על כך מראש, לא יכול היה לדעת שיעצו זמן והוא ישתמש בסמלים אלה, ובכל זאת לקח אותם עמו ושמר עליהם, כי הם היו יקרים לו.

אני ראיתי באיזה אופן מקבלים האנשים, ששירתו בצבא הבריטי בעת מלחמת העולם השנייה, את הסמלים הללו. הם קיבלו את העיטורים בשמחה ושמורים עליהם, כי אדם רואה בהם כנראה ערך בחייו. אני מוסיף ואומר, שזה חשוב גם לגבי אלה שנפלו חלל, שכן אם הם עצמם אינם יכולים ליהנות מהם, הרי בניהם יוכלו לשאוב מהם משהו שבמשהו מקור של נחומים. ילד יתום שיגדל, ולפתע יקפוץ, יראה שאביו איננו, ילמד לדעת מי היה אביו, והעיטור יוכל לספר לו זאת בלי אומר ודברים.

ומאמיתי? אינני מניח שאנו יכולים להתחיל מראשונה המתיישבים; הזכירו כאן את „השומר“, ודאי שזה אינו ניתן להגשמה. על אחת כמה וכמה שקשה במסגרת חוק זה להעניק עיטורים לאלה שלחנו בחוץ לארץ. מוכרחה להיות מסגרת והגבלה, וההגבלה צריכה להיות בתחומי מלחמת השחרור על מדינת ישראל.

אינני חושב שהשמות והכינויים צריכים להיות מסוג אלה שהזכירו בחוק, כמו „גבור“; מוטב לקרוא לסמלים בשמות אחרים, כמו „סמל ירושלים“, „מולדת“, וכיוצא באלה, ואת השם „גבור“ לא להזכיר כלל.

גם אני מסכים לכך שטוב היה לקשור את העתיד בעבר בקשר לגבורי ישראל. כפי שהציע חבר הכנסת ריפתין, יש

ישיבה תקינה, כ"ה כסלו תשס"ו (20 דצמבר 1954)
— חוק העיתורים בצבא-הגנה לישראל; הרצפליד, נורוק, סנה) —

מרדכי נורוק (המורה):

בית גבוה, אנו מקדמים בברכה את הצעת חוק העיתורים. חוק היסטורי אמיתי. ותומכים בלב ונפש בדבריו הישרים של שר הבטחון המכובד. זהו דבר בעתו.

ברגשות של אהדה, הוקרה, חיבה והערצה אנו מתייחסים לגיבורי ישראל ולכל צבא ההגנה שלנו, למעשי גבורה והנכונות למעשי-עזו. עליהם גאותנו ובעזרת שומר ישראל בהם תחלתנו ותקוותנו.

הורות לצבא ההגנה אנו קיימים היום כמדינה ריבונית ואת זה יודעים ומכירים גם אוהבינו וגם שונאינו, שמדינת ישראל הוא הכוח הצבאי השני אחרי תורכיה באזור התיכון. עלינו לדעת שאנו חיים היום בתקופה שאין ערך ממשי גדול לצדק וישר בעולם, ומתחשבים ביותר במי שהכוח בידו. אנו ראינו ורואים את מעשי הגבורה של חיילינו העומדים על משמר הבטחון של מדינת ישראל. ובמלחמת השחרור זכינו לנסים ולנפלאות אשר ראו אבותינו בימים ההם בזמן הזה בנצחונם של החשמונאים, גם אנו היינו בימינו מעוט. קטן ביד רבים, שעמדו עלינו לכולותינו, ואלוקי ישראל הציל אותנו מידינו. והחייל הישראלי מנצח לא רק בכוח, כי גם ברוח ישראל עתיק יומין, המעוררת אותו למעשה גבורה.

ועכשיו יש לאל ידה של המדינה וחובת כבוד היא לה להחזיר לגיבוריה משהו מהקדוש שהקריבו למענה.

כן אני תומך בהצעתו של חבר-הכנסת שפר המכובד, שאין מקום לקפיצת של הלוחמים שלא היו חלק מן הצבא. רצוי שעיתורי הגבורה ייקראו בשמותיהם של גיבורי ישראל מתקופת התנ"ך והחשמונאים.

אנו זקוקים בכלל לקשר הדוק בין העבר המזהיר, שלשלת הזהב של שנות-אלפיים, ובין ההווה, רק או נזכה בעזרת השם לעתיד מזהיר.

ומהנרות הללו שאנו מדליקים בימי חנוכה אלה נשאב כוח ועזו להאיר גם את רכסם של אחינו בתפוצות, המוליכה אך ורק לארץ אבות. ולחמם את לבם לאהבת המדינה ולמי גיניה הדגולים, ולתמוך במדינת ישראל מכל הבחינות, ואז ישכון ישראל לבטח בארצו.

משה סנה (מק"י):

כנסת נכבדה, בשם סיעת המפלגה הקומוניסטית הישראלית אני רוצה להביע את תמיכתנו בהצעת חוק העיתורים, ולהעיר כמה הערות להבהרת עמדתנו.

אנו סבורים שיש להנהיג את אותות ההצטיינות, העיטורים, על מעשי-גבורה בצבא, לא רק כאות הוקרה והבעת תודה לאלה שחירפו נפשם למען המולדת, אלא גם כדי לסמך את רוח הגבורה בנער ובעם. אולם אנו חייבים להדגיש, שלא כשר-הבטחון, אנו קושרים את מושג הגבורה עם המטרה שלמענה משליך האדם את חייו מנגד. אין להפריד בין גבורה ובין מטרת הלחימה. אנו סבורים שהתקופה שאנו חיים בה מצריכה טיפוח רוח גבורה לנוכח המשימות והתפקידים שנתכנו לנו בידו הזה, והם בראש וראשונה הגנה על עצמאותה ועל ריבונותה של המולדת, הנתונה בסכנה. אב הצירוף המקרי, אבל הסמלי, שאנו דנים בחוק זה בעצם ימי התנוכה, אפשר לקצר את ההסבר ולהגיד במלה אחת שרירות שה לנו רוח החשמונאים, כלומר, רוח המלחמה נגד השליט הזר, נגד הכובש הזר, רוח המלחמה נגד מי שרצה להטיל את המרות הזרה על העם, לגזול ממנו את ריבונותו על מר לדתו. החשמונאים נלחמו לא רק נגד הכובש הזר, לא רק נגד היוונים, אלא גם נגד המתיוונים. כלומר, נגד אלה שהת-

של החבורה. אני זוכר במיוחד שתי-שלוש חברות חלושות בגופן שהיו חזקות ברוחן, והן שיצרו את ההיסטוריה של הימים האלה. הן עשו היסטוריה זו מלאת-חיים ומלאת-הוד.

כל זה פירושו שאין אנו עוסקים כאן בבודדים, איננו עוסקים ביחידים. חוק זה יכול להיות מכוון כרגע לקראת הבאות כדי שהדברים האלה יקבלו מכאן ואילך איוו מסגרת קבועה. אבל אם אני מדבר על מה שהיה אתמול ושלשום, אני צריך להגיד, ההיסטוריה תודע להעמיד כל תקופה ותקופה במקומה. ויש לנו תקופות שלמות ורבות של גבורת אנשים לא יחידים, שיצרו בצורות שונות את ההיסטוריה העשירה הזאת.

לכן דעתי היא שלא בא כלל בחשבון שניכנס כרגע בעמקי נכבים אלה ונחפש אפשרות להעמיד כל אחד במקומו ולהעניק לו עיטור של גיבור — גיבור חיל או גיבור ישראל, על גילוי עוז-רוח או אומץ-לב. גילוי עזו ואומץ יש אצלנו בעבר זה הקרוב והרחוק, כפי שאני חושב, לאלפים רבים. ההיסטוריה העשירה הזאת היא שהביאה לנו את מדינת ישראל. זהו דור שלם, דור של חמשים שנה ויותר, ואולי זה התחיל אפילו מלפני שמונים שנה. זהו דור אשר גדל ופעם לקראת הנצחון הגדול שבא לנו לפני ששיבע שנים.

דעתי היא אפוא, שטעות היא בידי החברים ובידי אלה היוודעים את ההיסטוריה של התקופה החדשה בישוב כמוני, לדרוש מתן עיטורים אלה גם על מעשי גבורה שנעשו בעבר. לא יכולתי להעלות בנכונתי כל מה שאני יודע, גם אי-אפשר לזכור את הכל ולהעלות את מה שעבר עלינו מן הימים ההם ועד היום הזה. לכן, חברים, חלילה לכם מלטפל בזה, מפני שמי יודע למה זה יביא ולמה זה יגרום. לא זו היתה כוונת החוק.

ולבסוף ברצוני להעיר הערה אחת לדברי שר-הבטחון, כדי לבדוק אם אמנם פירשתי פירוש נכון את אשר היה בכוונתי להביע, כוונתי להגדרות הכלולות בחוק. עלי לצייץ שיש בזה אחריות לא מעטה, למשל, הדוגמה שהביא שר-הבטחון בנאומו — של החייל שנתרחק מחבריו כשהוא מחזיק את הרימון בידו ובמתכוון הקריב את עצמו כדי להציל אחרים. אינני חושב שלחייל זה צריך לתת את התואר הרביעי בדרגה. הערכת היא שהוא צריך לקבל את התואר הראשון במעלה. אינני יודע מדוע אין הוא ראוי להיקרא גיבור? היש גבורה עילאית יותר מזו שאדם מקריב עצמו בכוונה תחילה כדי להציל אחרים? לדעתי היתה זו גבורה גדולה יותר מאשר לעמוד בחזית.

אני אומר דברים אלה לא מפני שאני רוצה להכניס הגדרות חדשות, אלא מפני שאינני בטוח אם נמצא את הפורמולה המדוייקת ושנוכל תמיד לקלוץ למטרה, אני חושש שלא תמיד נקלע למטרה, ואם לא נקלע למטרה הרי במקום כבוד יהיה לנו ההפך הגמור, כי תמיד ינסו להשחת, להקביל את המעשים זה מול זה.

בכל-אופן אל לנו להיכנס ליום אתמול. אני סומך על ההיסטוריה שתדע להעריך תקופות הזכאיות לקבל את עיטור הכלל כולו, של המאורע כפי שהיה. בצירוף ציונים של שמות שעמדו בראש, בלי לתת מקום יחוד לכל אחד ואחד. בעבר לא חייבים לכך, ולא ראינו בנך נחיתות. אולם למי חיים כיום בעולם כזה שכל כוכב כוסף מוסף משהו למי שהו, ועל-אחת כמה וכמה שכל עיטור מוסף, אם לקרובים, אם למשפחה, ואם לאיש עצמו. אנו חיים בתקופה כזו, אך עלינו לגשת לדבר הזה בהזירות ותוך אחיזת רבה.

קוממים בגיטאות או כפארטיזאנים ביערות, או באחד מצבאות בעלות הברית, אם במערב ואם במזרח, בצבא הסובייטי — כל אלה שהצטיינו וגילו גבורה נגד גדול אויבי עמנו, גדול אויבי האנושות, כל אלה צריכים לבוא על שכרם, לא רק כאות הכרה והבעת תודה על מה שעשו במלחמה הנעלה נגד ההיטלריזם, אלא גם כדי לחנך את הדור הזה, את הנוער הגדול ברוח אנטי־היטלריסטית, אנטי־נאצית, אנטי־פאשיסטית, כי רוח זו אולי עוד תצטרך לעמוד לנו, מפני שאנחנו צפויים לסכנה של חידוש המיליטריזם הגרמני, של חידוש ההיטלריזם המזויין, ויש הכרח בטיפוח הרוח האנטי־היטלריסטית, האנטי־נאצית, העובדה, שבחוק הזה נפקד מקומם, הוא לר"י קו"י, חסרון רציני מאד שצריך בהחלט לתקנו בוועדה, וברוח ההצעות וההסתייגויות שהשמעתי פה, אנו נציע תיקונים בור"עדה, ואנו נצביע בקריאה הראשונה בעד החוק הזה.

שר־הבטחון פ. לבון:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה, בדרך־כלל הויכוח על הצעת חוק זו היה מעניין מאד וענייני מאד, ואני יכול לאחל לעצמי שמהרה יכוחים מעניינים ועניינים כאלה יישנו בכנסת. ייתכן שגם זה היה תורם משהו לתיקון כמה וכמה פגמים בחיי המדינה.

לכן תסלחו לי, בוודאי, אם לא אכנס בוויכוח עם הנואם האחרון על הדברים שאינם נוגעים לחוק הזה ושהויכוח עליהם חוזר בכנסת לעתים קרובות. לא אתווכח אתו על דאגה לעצמאותה של ישראל, ולא על המלחמה בסכנת ההתייוונות בתקופתנו, ולא על הדאגה לחנך עצמנו נגד אכזריות ועוד כמה וכמה דברים שהוא עמד עליהם. אעמוד בקיצור על כמה דברים ענייניים שהועלו בוויכוח הזה.

אני רוצה לגייד קודם כל, שלא הממשלה ולא אני, כמ"ב היא הצעת חוק זו, אין לנו שום הנגדות לשיפורים בטר"מינולוגיה או בהגדרות, אם אך נמצא שיש מקום לשיפורים כאלה. יש הצעת חבר־הכנסת ריפתין; היא איננה פשוטה כלל וכלל כפי שהיא נראית כשמציעים אותה מעל במת הכ"נסה, אבל היא ראויה בלי ספק לבדיקה עניינית. יש מקום בודוק גם את ההגדרות שניתנו בחוק העשירי־גבורה שונים, המזכים לאות זה או זה. אני רק מביע ספק אם איזו סנהדרין תוכל למצוא הגדרות המבטיחות שמעשה זה או זה ימצא את מקומו בחוק, לפי דעת הכלל, כי הכרחית לנו איזו הגדרה אובייקטיבית המצמצמת עד כמה שאפשר את שטח ההכרעה מטעם הממונה, בין שזה מוסר ובין שזה יחיד. הואיל ומוכרת לה"ית — תסלחו לי על ההגדרה הזאת — שטח הפקר ניכר בין הגדרה להגדרה, ודמיון רב מאד בין מעשה למעשה, איני נניי חושב שאיזה גסיון לשפר את ההגדרות יבטיח אותנו מפני חילוקי־דעות בהערכת המקרה האחד או האחר. אבל אין מצדי שום הנגדות שהועדה, יחד עם באיכוח הממשלה, תבדוק, וכל שיפור שהיא תוכל למצוא ולהכניס בשטח זה — תבורך על תרומתה.

אני חייב הסבר בנוגע לשאלה של ענידת העיסורים הב"ריטיים שניתנו לחיילים ישראלים בבריגאדה ובחילות אחרות. כידוע לכם, שר־הבטחון הקודם קבע בעניין זה הלכה מסויימת, ואני חייב לומר, לאחר שלמדתי את העניין, כי אני חושב שהצדק אתו. אין זה נכון, שאדם המשרת כיום בצבא אינו רשאי לענות את אותה בבריגאדה, כמו שחילי סדיר רשאי לענות את אותה הפלמ"ח. אני מבקש להבדיל בין אות לבין העיסור שניתן עלידי הממשלה או הצבא הבריטי. לפי דעתי של שר־הבטחון הקודם — ואני בהחלט מצטרף לדעה זו — אין זה רצוי שאפלי חיילים המשרתים בצבא היום יענדו את

ידו עם הכובש הזר, שירתו את השליט הזר, ונכעו לו והיציצו בעם את תרבותו הזרה. אולי כדאי גם להזכיר, שהכהן הגדול דאז, מנלאוס, הוא שהיה ראש המתיוונים. רוח הג'בורה ורוח הלחימה באה גם אז מולדת־העם, מהכפרים הקטנים, מהאנשים העמלים, הפשוטים, בעוד שהשכבה העליונה של העשירים נכנעה לכובש הזר ושירתה איתו. בניגוד לעם ובניגוד לחירות המולדת.

בלי להפליג בהשוואות, אנחנו עומדים גם כיום לפני סכנת חמורות מאד, שכנגדן ולקראתן יש לחנך את הנוער ואת המונייהעם לקנאות לעצמאות המולדת, לקנאות לריבונות לאומית, נגד שייעבוד המולדת לאימפריות זרות. ולכן אנו מביילים הבדלה מוחלטת בין טיפוח רוח גבורה לבין חינוך מיליטריסטי, שהתחומים ביניהם טושטשו עלידי החוגים השליטים.

כשמיעדים לצבא תפקידים נוספים, לבד מן התפקיד של הגנה על המולדת, על עצמאותה, על ריבונותה. כשמדינאים רשמיים מכריזים, שבצבא הגנה לישראל יש לו תפקידים נוספים, הנוגעים לאיור כולו — הניסוח הזה שייך לשגריר יש ראל בארצות־הברית — הרי זה אומר שעומדים להטיל על הצבא תפקידים שאין להם ולא כלום עם הגנת המולדת, להיפך, תפקידים המרבים סכנה, המערערים את הבטחון, המקרבים עלינו צרות צרורות.

ולכן ההבחנה הזאת בין חינוך חיובי לגבורה, לבין חיינו שילי מיליטריסטי, צריכה להיות נר לרגלנו, צבא שתפקידו הגנת המולדת הוא מצמצם גבורה; לעומת־זאת צבא שמתחכם אותו למשל, לכיבושים טריטוריאליים, צבא כזה אינו יכול להצמיח גבורה; צבא כזה מנוון את הרגש הפאטריסטי.

יש מעשים ראויים למופת, לא רק בעבר הרחוק. הזכרתי את מלחמת החשמונאים, מפני שאנחנו נמצאים בתוך ימי חג החנוכה, אבל אנחנו יכולים לשאוב דוגמאות כאלו גם מהעבר הקרוב. מלחמת העצמאות, מלחמת השחרור, היתה מלאה דוגמאות נאות של הקרבה עצמית, של גבורה, מפני שהמלחמה היתה צודקת, אולם נעשו בזמן אחרון מעשים, שאינם מצטרפים לאותה שרשרת הזהב, שעומדים בסתירה למסורת הזאת. כשם שיכולים אנו לציין לדוגמה חיובית למופת את מעשי הגבורה במלחמת השחרור, כך עלינו לציין לשלילה מעשים אשר השם קיביה מסמל אותם, ושכשום פנים ואופן אינם יכולים להצמיח גבורה, מפני שמעשה שיש בו התאכזרות, יש בו פחדנות ולא גבורה.

אגב אישור החוק הזה בקריאה ראשונה חייבת הכנסת להשמיע באוזני הממשלה את עמדתה על הוק, שבצבא־הגנה לישראל הוא קודש להגנת המולדת ושלא ישמש כלי־שרת בידי השלטון, בידי המעמד השליט למערכות פנימיות. והיו כבר בשנים האחרונות סימנים ראשונים — היתיר רוצה שיהיו אחרונים ושלא יישנו עוד — של עירבוב התחומים. כשעורכים גיוס לצבא כדי לרכב שביחה, הרי זה אינו עולה בקנה אחד עם הקו הזה. אם עומדים לגייס חיילים כדי להניע רכבת בזמן שפועלי הרכבת שובתים, הרי זה אינו עולה בקנה אחד עם הקו הזה. לרוח גבורה אפשר לחנך, אם תפקידו של הצבא יהיה ברור ומוגדר, אם הצבא יהיה קודש למטרה אחת — להגנת המולדת, להגנת העצמאות הלאומית והריבונית הלאומית.

החוק הזה אינו יכול לפסוח על אותם האנשים הנמצאים בקרבנו ושהצטיינו במלחמת העולם השניה במאבק ההיסטורי נגד ההיטלריזם, ואחת היא באיזו צורה עשו את שירותם, בין שעשו זאת במדים, ובין שעשו זאת בלא מדים; קמת

ישיבה תקיז', כ"ה כסלו תש"ו (20 דצמבר 1954)
— חוק העיטורים בצבא-הגנה לישראל (לבון, שפרינצק) —

העיטור הזר. זה לא חל על אזרחים כלל וכלל, זה חל רק על חיילים. זוהי סוגיה שיכולות להיות בה דעות אחרות, היא יכולה להיות מעניינת מאד ; אך אין היא נוגעת לחוק זה. יש בכלל פרובלימה כיצד להסדיר את ענין קבלת עיטורים צבאיים זרים וזכות הענקת עיטורים צבאיים ישראלים זרים. פרובלימה זו אינה באה על סיפוקה בהצעת-חוק זו. הסיבה לכך היא, שלדעתנו זהו חלק מפרובלימה רחבה יותר שאינה קשורה דווקא בצבא-הגנה לישראל, אלא במדינה כולה. הפרובלימה היא: מה זכותם של אזרחי ישראל לקבל עיטורים זרים, ומהי הדרך בה תוכל מדינת ישראל לגמול למדינות אחרות על-ידי הענקת עיטורים שלה לאזרחים זרים. גם זאת פרובלימה חשובה, מעניינת ; אינני מבטל אותה, אבל אין היא נוגעת להצעת-חוק זו.

ברציני לומר — זוהי אולי הנקודה העיקרית בוויכוח — שלפי מיטב הכרחי ערבבו רבים מבין הנואמים שתי פרוטות : היסטוריה וחוק. היסטוריה של עם היא שלשלת בלתי-פוסקת של התהוות בה קשורה כל חוליה בחוליה הקודמת לה, והחוליה הבאה, או המתהווה, קשורה בחוליה של היום. היא עמוקה מני ים והיא דבר כולל ומקיף את כל תופעות הגבורה של חיי אומה. צדק מי שאמר — כאשר דיבר בכלל על מציאות הגבורה היהודית — שזה לא מתחיל לא מהקמת המדינה ולא מההגנה ולא מהמאבק שהיה, ולא משום נקודה מסויימת ; זאת היא תופעה היסטורית בלתי-מוסקת של דם ותפארת, העוברת כחוט-השני בתולדותיו הארוכים של עם ישראל. אבל זו היסטוריה.

חוק אינו מגבש היסטוריה ; מהותו של חוק היא אחרת לגמרי. חוק מוגבל בנקודת-התהוות מסויימת, הוא מוגבל בתפקידיו. חוק אינו בא לענות על כל עימס התיפעות ההיסטוריות של חיי האומה. ומי שרוצה להעמיס את העומס הזה על החוק, יהיה החוק אשר יהיה — את ההיסטוריה לא יספק ; את ההיסטוריה היהודית והישראלית על אחת כמה וכמה לא יספק ; ואת החוק — יסרה יוקפה.

היו כאן רבים שדיברו נגד קיפוחים. קשה בכלל לדון בסוגיה זו, הקשורה בכליכך הרבה זכרונות וחוויות עמוקות של רבים שאינם אתנו ורבים שהם אתנו כיום. קשה מאד לדון על זה, פשוט מתוך פחד שמא תפגע על-ידי איוה ביטוי, על-ידי איוו עמדה, באיוה רגש עמוק, כן ואמיתי — אם של אדם ואם של קבוצת אנשים.

בכל זאת מרשה אני לעצמי לומר, רבותי, שאנחנו מגיזימים בטענות הקיפוח לא רק בשטחים אחרים, אלא גם בשטח מוסרי-רוחני זה. יותר חשוב לא לקפח את החוק, זאת אומרת לא לעשות אותו כך שלא יוכל למלא את תפקידו.

אני רוצה להסב את תשומת לבכם, רבותי הנכבדים, לשם החוק הזה. שם החוק הוא צנוע ; חוק העיטורים בצבא-הגנה לישראל, תש"ו—1954. החוק הוא צנוע, ואני חושב שזה אחד הדברים הטובים בחוק הזה. אין הוא מתיימר כלל וכלל לעשות מה שרק ספר "יזכור" עצום יוכל לעשות — אם זה ניתן בכלל להיעשות. אין זה כלל מתפקידו. אין הוא רוצה אלא לענות על השאלה הזאת מנקודת זמן מסויימת ועד מחר ומחרתיים, לדור הבא. במסגרת המ

עוד הערה אחת, ובוה אגמור. נשאר לנו מתקיפת מל-חמת הקוממיות כמה שאלות שלא מצאו את פתרונן, ובתוכן שתיים אלה: האחת — שאלת הישובים שעמדו במערכה, בין כפריים ובין עירוניים ; והשניה — אזרחים שהשתתפו עם צה"ל במערכה, איתם האזרחים שבתוקף תפקידי הסיוע שלהם לצה"ל השתתפו במערכה עצמה יחד עם מחנות צבא. אך לפי הגדרתי את החוק, אין זה נוגע לחוק הזה. אבל אני רוצה להודיע שהוחלט לפתור את שתי השאלות האלה. אני מקווה שביים העצמאות הקרוב יוענק לישובים אלה, בתור קולקטיבים, אות-הקוממיות שיותאם למטרה זו. המטה הכללי ניגש עכשיו לעיבוד בשימת האזרחים לפי ההגדרה : אנשים שהשתתפו במערכה במישורין עם צה"ל.

נדמה לי שבשתי הפעולות האלה מסיימים אנו את פרשת אות-הזכרון ואות-הקוממיות. וכאמור, החוק המוצע אינו בא לענות על העבר — הקרוב או הרחוק — אלא להביא לידי הסדר מסויים לגבי העתיד. אני מקווה שהרוח הטובה בבני רור — אם כי היו הבדלי-דעות — תשלוט גם בוועדה, ותאפשר לנו להביא את החוק לקריאה שניה ושלישית עוד בכנסת זו.

היו"ר י. שפרינצק :

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת-החוקי-הבטחון.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת-החוקי-הבטחון נתקבלה.

היו"ר י. שפרינצק :

הישיבה הבאה בשעה 20.00. הישיבה נעולה.